

Kulttuuriperinnön suojeleminen - Huutokauppojen yhteistyö poliisin kanssa

Eva Närhi

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kulttuuriperinnön suojelu - Huutokauppojen yhteistyö poliisin kanssa

Eva Närhi

Liiketalouden YAMK

Opinnäytetyö

12, 2025

Eva Närhi

Kulttuuriperinnön suojelu - Huutokauppojen yhteistyö poliisin kanssa

Vuosi

2025

Sivumäärä

48

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on laatia ohjeistus huutokaupoille, miten menetellä tapauksissa, joissa huutokauppaan tuodaan myytäväksi teoksia, jotka paljastuvat väärennöksiksi tai joita on syytä epäillä varastetuiksi.

Toimeksiannon taustalla on perinteikäs ja maineikas huutokauppatalo, ja tarkoituksena on laatia yleispätevä ohje, miten huutokauppojen tulisi menetellä väärennyksen tai varkauden paljastuttua. Tarkoitus on tarkastella ongelmaa juridisesti ja esittää perusteeksi asiaan liittyvä oikeudellinen sääntely.

Kehittämistyön tuloksena on syntynyt tiivis ohjeistus ja suositukset, miten tulisi menetellä, jos huutokaupan yhteydessä sinne tuotu teos tai teokset paljastuvat väärennöksiksi tai varastetuiksi. Ohjeistus perustuu paitsi voimaassa olevaan lainsäädäntöön, myös yhteistyöhön eri asiantuntijatahojen välillä.

Ohjeen keskeisin sisältö on väärennystapauksen tai varkauden paljastuttua ottaa yhteyttä poliisiin, sekä neuvoa väärennöksen omistajaa oikeasta menettelystä. Yhteistyötä poliisin ja huutokauppatalojen kesken tulisi tehostaa.

Ohjetta voisi kehittää ja hyödyntää yhteistyössä myös muiden tahojen kanssa, kuten museoiden ja taidegallerioiden. Taideväärennösten ja -varkauksien paljastaminen ja markkinoilta poistaminen on kulttuuriperinnön suojelua ja rikosten ennaltaehkäisemistä.

Eva Närhi

Protection of cultural heritage – co-operation between auction houses and police

Year

2025

Pages

48

The purpose of this thesis is to provide guidance to auction houses on how to deal with the art forgery method, i.e. in cases where art works are brought to auction for sale which are then found to be fake or forged or stolen.

One traditional auction house asked for instructions how to act when facing a fake painting, and the aim is to provide a general instruction on how auction houses should proceed in the event of a forgery. The aim is to examine the problem legally and to justify the relevant legal provisions.

The result of this development work has been a concise instruction and recommendation on how to deal with the problem if the art work that has been brought for sale is exposed as a forgery or if it has been stolen. The guidance is based not only on the legislation, but also on cooperation between the different parties.

The most important point of the guidelines is, after a forgery case or theft has been discovered, to contact the police and to advise the owner of the forgery on the correct procedure. Cooperation between the police and auction houses should be strengthened.

This guidance could also be developed and used in cooperation with other bodies such as museums and art galleries. The detection and withdrawal of artistic frauds is the protection of the cultural tradition and the prevention of crime.

Keywords: Protection of cultural heritage, art crime, fraudulent works of art, prevention of crime

Sisällys

1	Johdanto	10
1.1	Taustaa	11
1.2	Aihe ja tavoite.....	13
1.3	Tutkimuksen rajaukset	14
1.4	Aineisto ja menetelmät	15
1.4.1	Aineisto	15
1.4.2	Menetelmät.....	16
2	Tietoperusta.....	17
2.1	Keskeiset käsitteet.....	18
2.1.1	Kulttuuriperintö	18
2.1.2	Aito taide	18
2.1.3	Taidevääreännös	19
2.1.4	Huutokauppatalo	20
2.2	Säädöserusta	21
2.2.1	Viranomaistoiminta.....	21
2.2.2	Kulttuuriperinnön suojelu	22
2.2.3	Taidevääreännöksen hallussapito.....	22
2.2.4	Taidevääreännösten myynti.....	24
2.2.5	Huutokauppatalojen ilmoitusvelvollisuus.....	25
2.2.6	Myyjän selonottovelvollisuus.....	25
2.2.7	Rikoksesta ilmoittaminen.....	26
2.2.8	Esitutinnan aloittaminen ja pakkokeinot	27
2.2.9	Väärennetyn tai varastetun teoksen takavarikoiminen, menettäminen ja hävittäminen	27
3	Kehittämismenetelmät	29
3.1	Ymmärrä, kartoita	30
3.2	Määrittele	31
3.3	Kehitä, ideoi.....	32
3.4	Protoile, Toteuta.....	32
4	Menetelmäohje	33
4.1	Yhteydenotto poliisiin/ ilmoituksen tekeminen.....	33

4.2	Taulun omistajan informointi.....	34
4.3	Väärennöstilanteisiin liittyvät rikosprosessin vaiheet.....	34
4.4	Toimivaltaiset viranomaiset väärennöstapauksissa	34
4.5	Väärennöksen hävittäminen	34
4.6	Varastetut teokset.....	34
4.7	ID ART	35
4.8	Yhteenveto	35
5	Johtopäätökset	36
5.1	Kehittämisideat	38
5.2	Jatkokehitys	39
	Lähteet	41
	Kuviot	44
	Kuvat	44
	Liitteet	45

1 Johdanto

Sain työssäni keskusrikospoliisin taiderikostutkijana noin puolitoista vuotta sitten, keväällä 2024, yhteydenoton huutokauppatalo Hagelstam & Co:n johtajalta Joachim Borgströmiltä, ja hän esitti minulle kysymyksen, voiko huutokauppatalo tehdä yhteistyötä poliisin kanssa, onko siihen velvollisuutta, ja pohjautuuko mahdollinen yhteistyövelvoite lakiin. Kävin yhteistyöpala-verissa huhtikuussa 2024 huutokauppatalossa, ja minulle esiteltiin asiakkaiden sinne toimittamia erilaisia tauluja, kolikoita, valaisimia ja esimerkiksi lasiesineitä, jotka huutokauppatalon asi-
antuntijoiden tutkimuksissa olivat paljastuneet väärennöksiksi. Borgström toi esille, että vää-
rennökset ovat ongelma huutokauppataloille, ja niiden selvittely aiheuttaa huutokauppataloille
paljon ylimääräistä työtä. Huutokauppatalojen tahto on myös saada väärennökset pois markki-
noilta, eikä niitä haluta tietenkään ottaa myyntiin. Niiden tunnistaminen ei ole silti helppoa
Huutokauppaan tuodaan vuosittain tuhansia esineitä. Poliisille esitettiin huutokauppatalon ta-
holta siis kysymys siitä, miten yhteistyötä voitaisiin tehdä ja mitä velvollisuuksia ja toisaalta ra-
joituksia lainsäädännössä on. Miten voisimme torjua taiderikoksia yhteistyössä kuitenkin niin,
että huutokauppatalojen ja heidän asiakkaidensa oikeusturva toteutuu? En osannut heti vas-
tata kaikilta osin, ja lupasin paitsi pohtia asiaa, myös laatia kirjallisen yhteenvedon tai muistion
asiasta. Koska aihe tuntui minusta tärkeältä, kysyin toiseltakin huutokauppatalolta mielipidettä
ja esitin heille toiveen yhteistyöstä poliisin kanssa. He toivat keskustelussa esille, että esimer-
kiksi Ruotsissa huutokauppoja velvoitetaan ilmoittamaan keskusrikospoliisille huutokauppaan
tuodut väärennöksiksi paljastuvat teokset.

Huutokauppatalolta saamani pyynnön jälkeen pidimme keskusrikospoliisissa esihenkilöni, ta-
lousrikostutkinnan linjapäällikkö Jenni Lehtilän kanssa palaverin 15.10.2024, jossa esitin mah-
dollisuuden kehittää yhteistyötä ja laatia ohjeistuksen huutokaupoille opinnäytetyönä. Olen
opiskellut oikeusmuotoilua ja oikeusosaamista ammattikorkeakoulussa, ja aihe vaikutti paitsi
opintoihini sopivalta, myös hyödylliseltä kehittämiskohteelta työhöni liittyen. Sovimme palave-
rissa, että voin toteuttaa ohjeistuksen osana opintoja ja laatia esityksen ohjeistuksesta keskus-
rikospoliisille ja edelleen huutokauppataloille. Esihenkilöni jäi pohtimaan, onko poliisin organi-
saationa mahdollista ohjeistaa yksityisiä tahoja, ja onko ohje velvoittava. Tässä työssä on tar-
koitus pohtia myös tätä kysymystä lainsäädännön näkökulmasta.

Huutokauppatalojen yhteistyö poliisin kanssa perustuu pitkälti vapaaehtoisuuteen ja luottamukseen. Yhteistyöhön ei suoraan velvoiteta laissa, eikä ketään voida yhteistyöhön pakottaa. On kuitenkin joitakin lainkohtia, jotka velvoittavat jokaista suomalaista toimimaan kulttuuriperinnön suojelemiseksi ja rikosten torjumiseksi. Suomen perustuslain (731/1999) 20 §:n mukaan kulttuuriperinnön suojeleminen kuuluu jokaiselle. Tämän työn tarkoitus on tarkastella yhteistyön kehittämistä huutokauppatalojen ja poliisin välillä, sekä pohtia, mitä voitaisiin tehdä paremmin, jotta voisimme torjua taiderikollisuutta ja suojella kulttuuriperintöä yhteistyössä viranomaisten ja yksityisten toimijoiden kesken.

1.1 Taustaa

Suomessa on paljastunut 2013 vuoden jälkeen keskusrikospoliisin tutkimuksissa satoja taideväärennöksiä. Vuonna 2013 sai alkunsa petosrikostutkiminta, joka nimettiin Operaatio Fakeksi. Päättäjänä kokonaisuudessa toimivat Kimmo Nokkonen, ja Antti Sorsa. Kuten syyttäjä Perttu Könönen kuvailee teoksessaan, "jutusta muodostui massiivinen, ja keskusrikospoliisilla riitti yllin kyllin tutkittavaa useammaksi vuodeksi, kun yhden taidekaupan pöyhminen johti aina seuraavaan väärennettyyn taideteokseen" (Huuskonen & Könönen 2025, luku 7, Fake). Rikostutkiminnan tuloksena Suomen rikoshistorian tuotteliaimman väärentäjän toiminta saatiin lopetettua ja oikeuskäytäntö muuttui siten, että taideväärennöksiä ei enää saa palauttaa väärennöksen omistajien haltuun. (Nokkonen 2024, 11, 151).

Taideväärennösten osalta on pitkään ennen vuotta 2007 - ja vielä osin sen jälkeenkin - ollut käytäntönä, että taideväärennökset palautetaan takaisin omistajille joko poliisin suorittaman esitutkiminnan tai mahdollisen rikosasian lainvoimaisen tuomion jälkeen. Tämä on muuttunut korkeimman oikeuden antaman ennakkopäätöksen KKO 2007:81 jälkeen, jossa todetaan, että taideteoksen signeeraus on katsottava rikoslain (RL 39/1889) 33 luvun 6 §:n tarkoittamaksi merkiksi. Muutos on merkittävä siten, että taideväärennökset, jotka aiemmin on palautettu takaisin väärennöksen omistajalle, on mahdollista tuomita nyt menetetyksi valtiolle. Keskusteluissani alan asiantuntijoiden, kuten Kansallisgallerian johtavan konservattorin kanssa, on tullut ilmi, että sama työ on voitu tuoda tutkittavaksi eri omistajien toimesta Kansallisgalleriaan useita kertoja. Kun työ on palautettu takaisin sen omistajalle, saattaa sen saada esimerkiksi perintönä lapsi, joka ei tiedä teoksen aiemmasta historiasta ja tutkimuksista, vaan tuo sen uudelleen tutkittavaksi. Oikeuskäytännön muututtua on tullut mahdolliseksi se, että väärennöstä ei palauteta enää sen omistajalle, vaan se toimitetaan poliisille, joka ottaa teoksen haltuun tai

takavarikoi, ja sen jälkeen määrää sen menetettäväksi valtiolle. Määräämisseuraamuksiin pataan tämän työn kohdassa 2.2.9.

Paremmiin tunnettu seikka on se, että varastettuja teoksia ei saa myydä eteenpäin. Myymällä edelleen varastettuja teoksia, voi syyllistyä rikoslain 32 luvun 6 §:ssä tarkoitettuun rahanpesuun tai mainitun luvun 9 §:ssä tarkoitettuun tuottamukselliseen rahanpesuun. Rahanpesuun syyllistyminen edellyttää tietoisuutta siitä, että kyseessä on anastettu omaisuus, tai että myyjä toimii törkeän huolimattomasti myydessään teosta edelleen. Rahanpesu edellyttää tahallisuutta, eli tekoon syyllistyvän on oltava tietoinen siitä, että kyseessä oleva omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta. (Frände ym. 2018, 789). Tuottamuksellinen rahanpesu edellyttää, että omaisuuden eteenpäin myynyt tai välittänyt taho on siis menetellyt törkeän huolimattomasti (RL 32:9).

Tämä kysymys varastetuista teoksista on ajankohtainen myös siksi, että Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on meneillään, ja sen seurauksena Ukrainassa on paitsi tuhottu kulttuuriperintöä, myös ryövätyt kokonaisia museoita (Bonet 2022). Venäjä on asetettu erilaisten pakotteiden alle, ja on mahdollista ja jopa todennäköistä, että venäläiset tarjoavat myytäväksi esineitä eurooppalaisiin suuriin huutokauppataloihin.

Euroopan komissio on esitellyt toimintasuunnitelman kulttuuriesineiden laittoman kaupan torjumiseksi. Toimintasuunnitelman tavoitteena on ehkäistä tehokkaasti kulttuuriperintöön kohdistuvia rikoksia ja suojella kulttuuriperintöä EU:ssa ja sen ulkopuolella. Toimintasuunnitelmassa todetaan, että kyseessä on monitahoinen, luontaisesti ylikansallinen rikollinen ilmiö, jonka torjumiseksi EU:ssa on räätälöity erilaisia toimia, jotka on vahvistettu EU:n turvallisuusunionistrategiassa ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevassa strategiassa. Toimintasuunnitelmassa todetaan, että "kolme pääasiallista laitonta toimintatapaa, jotka liittyvät kulttuuriesineiden laittomaan kauppaan, ovat kulttuuriesineiden 1) varastaminen, 2) ryöstäminen (muinaisjäännösten laitton siirtäminen arkeologisista kohteista, rakennuksista tai muistomerkeistä) ja 3) väärentäminen. Muita siihen liittyviä rikoksia ovat petokset, varastetun tavaran kätkeminen, salakuljetus ja korruptio. Laittoman kaupan lisäksi rikolliset voivat myös käyttää laillisesti hankittuja kulttuuriesineitä rahanpesuun, pakotteiden kiertämiseen, veronkiertoon tai terrorismin rahoittamiseen." (Euroopan komissio 2022, 1).

Kuvio 1 Mukailten The National – lehden artikkelia, kulttuuriperintöesineiden takavarikot ja taiteen ja antiikkiesineiden kaupan arvo.

The National News - uutissivuston julkaisemassa artikkelissa kuvataan kulttuuriperintöön kohdistuvia rikoksia otsikolla "Stealing from history", joka vapaasti käännettynä tarkoittaa historiasta varastamista. Artikkelissa kerrotaan, pohjautuen Interpolin julkaisemaan raporttiin, että maailmanlaajuisen taiteen ja antiikkiesineiden kaupan on arvioitu vuonna 2020 olevan 50 miljardia dollaria. Kulttuuriperintöesineiden laittoman kaupan arvon arveltiin vuonna 2022 olevan arvoltaan 10 miljardia euroa, eli viidesosan kaikesta taiteen ja kulttuuriperintöesineiden kaupasta. Laittoman taide- ja antiikkiesineiden kaupan arvellaan olevan maailmanlaajuisesti kolmanneksi suurin rikollisuuden ala huumausainerikollisuuden ja asekaupan jälkeen. (Aldroubi, El Sawy & Mahmoud 2022).

1.2 Aihe ja tavoite

Tämän työn aiheena on laajemmin kulttuuriperinnön suojele torjumalla taidერიkoksia yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa. Tarkoitus on tarkastella sitä, miten poliisi voisi kehittää yhteistyötä yksityisten toimijoiden, kuten huutokauppatalojen kanssa siten, että rikosten torjunta olisi tehokasta. Työn tarkoituksena on laatia selkeä ehdotus menettelyprosessiksi huutokauppataloille, kun sinne tuodaan myytäväksi taideteos, joka tutkimuksissa paljastuu väärnökseksi. Työn tarkoitus on lisäksi tarkastella keinoja rikosten torjumiseksi silloin, kun huutokauppataloille tuotu työ paljastuu varastetuksi. Tällaista ohjeistusta ei ennestään ole ollut olemassa, ja olemassa olevat käytännöt ovat vaihdelleet, eikä yhtenäistä käytäntöä tai menettelyä ole olemassa. Tämän työn ja huutokauppataloille laadittavan ohjeistuksen tavoitteena on parantaa yhteistyötä huutokauppatalojen ja poliisin välillä.

Taideväärennöksistä on tehty melko vähän tutkimusta Suomessa ja alan kirjallisuutta on niukasti. Oikeuskirjallisuutta aiheesta ei ole juuri lainkaan. Koska tutkimusta ja kirjallisuutta on vähän, tarkastelen voimassa olevaa lainsäädäntöä ja haastattelen alan asiantuntijoita aiheesta.

Asetin tutkimukselle seuraavat kysymykset:

1. Miten huutokauppatalojen tulisi toimia, jos sinne myytäväksi tuotu teos paljastuu väärennökseksi?
2. Miten huutokauppatalojen tulisi toimia, jos sinne myytäväksi tuotu teos paljastuu varastetuksi?
3. Mitkä säädökset velvoittavat poliisia ja huutokauppataloja yhteistyöhön tai rajoittavat tätä yhteistyötä?
4. Mitä ohjeistusta poliisi voi antaa huutokauppataloille taideväärennöksiin tai varkauksiin liittyen?

1.3 Tutkimuksen rajaukset

Kulttuuriperinnön suojelu on määritelmänä todella laaja ja poikkitieteellinen. Kulttuuriperintöä ovat aineeton kulttuuriperintö ja aineellinen kulttuuriperintö. Kulttuuriperinnön suojelu on erittäin laaja käsite, ja se voidaan ymmärtää käsittämään kaikki mahdollinen historiallisista "arkeologisista löydöistä tämän päivän syntymäpäiväjuhliin". Kulttuuriperintö on käsitteenä osittain kärsinyt inflaation, mutta käsitteen selventämiseksi se voidaan jakaa kahteen kategoriaan, aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön. (Haanpää, Kivilaakso & Tuomi-Nikula 2013, 14-15). Tällöin tässä tutkielmassa käsiteltävänä oleva aihealue siis kuuluu aineelliseen kulttuuriperintöön. Ja aihealuetta on rajattava vielä suppeammaksi koskemaan aineellisesta kulttuuriperinnöstä taide-esineitä, varastettuja ja väärennettyjä. Ja miksi olen halunnut ottaa kulttuuriperinnön suojelemisen näkökulman tähän työhön? Taiderikosten torjunta on osaltaan kulttuuriperinnön suojelua siten, että taideteosten väärentäminen näkemykseni mukaan tuhoaa olemassa olevaa kulttuuriperintöä, ja tällaisten rikosten torjuminen taas auttaa suojelemaan olemassa olevaa kulttuuriperintöä. Tältä osin jaamme Kimmo Nokkosen kanssa yhteisen näkemyksen (Nokkonen 2024, 27).

Tässä työssä en myöskään käsittele laajemmin esitutkintaa tai esitutkinnan aloittamiskynnystä. Tai sitä, milloin asiasta on kirjattava rikosilmoitus, tai milloin riittäisi poliisin tutkintailmoitus, eli niin sanottu sekalaisilmoitus. Ne ovat enemmän poliisin sisällä tehtäviä ratkaisuja, eikä niillä

ole tässä työssä käsiteltävän yhteistyön kannalta niin suurta merkitystä. Sivuan tässä työssä lyhyesti esitutkintaa ja pakkokeinoja kappaleessa 2.2.8.

1.4 Aineisto ja menetelmät

Toteutan työni oikeusdogmaattisena eli lainopillisena tutkimuksena, eli työn tarkoitus on tarkastella oikeuslähteitä vastauksena tutkimuskysymyksiin. Pysin tutkimuksellani vastaamaan tutkimuskysymyksiin voimassa olevan lainsäädännön pohjalta.

Toteutan työn laadullisena, kvalitatiivisena tutkimuksena. Tarkoitus on tarkastella tätä tutkimusta varten kerätyn aineiston valossa kyseessä olevaa ongelmaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 8). Lopuksi esitän empiirisiä arvioita siitä, mitä vaikutuksia tällaisella yhteistyöllä olisi rikosten torjumisen kannalta, ja miten tämän yhteistyön kehittäminen parantaisi taidერიkosten torjuntaa ja suojelisi olemassa olevaa kulttuuriperintöä. (Nieminen & Lähteenmäki 2021)

1.4.1 Aineisto

Taideväärännös-aiheesta on vain vähän kirjallisuutta ja tutkimusta suomen kielellä. Pauliina Laitinen-Laiho on kirjoittanut kirjan väärännöksistä vuonna 2004. Myöhemmin hän on kirjoittanut teoksen "Röyhkeästi ryöstettyä taidetta", vuonna 2007. Lisäksi olen lukenut ehkä Suomen tunnetuimman taideväärännöksiä kaupan kauppiaan Jouni Rannan teokset "Vilpitön mieli: miten myin Suomen täyteen väärännettyä taidetta" ja "Mieleton Vilppi - tositarinoita suuresta taidehuijauksesta". Keskeisenä teoksena tutkimukselleni on ollut eläköityneen rikosylikonstaapeli, tietokirjailija Kimmo Nokkosen vuonna 2024 julkaistu teos "Operaatio Fake", jossa hän kertoo, miten keskusrikospoliisin tutkimuksissa paljastui mittava määrä väärännöksiä. Kimmo Nokkosen ja hänen kollegoidensa tekemien rikostutkintojen pohjalta syntyi myös yhteistyötä kansallisesti ja kansainvälisesti, asiantuntijoiden verkosto, joka osaltaan oli mukana torjumassa taidერიkoksia. Näistä keskeisimpänä oli kansallisgalleria, johon väärännökset toimitettiin tutkittavaksi (Nokkonen 2024, 44). Aineistoa täydentämään olen haastatellut alan asiantuntijoita, kuten pitkän kokemuksen omaavaa tietokirjailijaa ja eläköitynyttä rikosylikonstaapelia Kimmo Nokkosta, kansallisgallerian asiantuntijaa Kirsi Hiltusta, sekä huutokauppatalojen asiantuntijoita. Pidimme myös verkostopalaverin, johon osallistuivat kansallisgallerian ja poliisimuseon asiantuntijat, ja kävimme läpi taideväärännösten tutkinnan prosessia ja taideväärännösten tallettamista poliisimuseon kokoelmiin tai valvottua hävittämistä.

1.4.2 Menetelmät

Olen käyttänyt työssäni menetelmänä paitsi oikeusdogmatiikkaa, myös palvelumuotoilun menetelmiä ja tarkemmin oikeusmuotoilua. Olen laadittavan ohjeistuksen tukena käyttänyt visualisointia, laatinut sidosryhmäkartan, hahmotellut ohjeen prosessikuvausta vuokaavion avulla, sekä laatinut kuvioita työn tekemisen eri vaiheista. Kuten todettua, haastattelin yhteistyötahoja projektin eri vaiheissa, saadakseni parempaa ymmärrystä nykytilasta ja kehittämiskohteista.

Opinnäytetyöni edustaa oikeusmuotoilua, sillä pyrin ohjeistuksen avulla tekemään taideväärrenöksiin liittyvästä lainsäädännöstä ja oikeudellisista prosesseista ymmärrettävämpiä ja toimivampia asiakkaille ja sidosryhmille. Kuten Margaret Hagan toteaa teoksessaan "Law by design", oikeusmuotoilun tarkoituksena on tehdä lakipalveluista ymmärrettäviä ja käytettäviä muotoilun keinoin. Oikeusmuotoilussa tuodaan muotoilun ja palvelumuotoilun keinoja lainkäytön maailmaan. (Hagan 2025).

Poliisin toimintaa ohjaa kaikessa toiminnassa lainsäädäntö - kaiken toiminnan on pohjauttava lakiin. Myös poliisin antaman ohjeistuksen tulee pohjata voimassa olevaan lainsäädäntöön. Huutokauppatalot ovat osakeyhtiöitä, joiden tavoitteena on palvella asiakkaitaan mahdollisimman hyvin ja tehdä kannattavaa liiketoimintaa. Huutokauppatalojen tavoitteena ei siis ole suoranaisesti torjua rikoksia. On kuitenkin selvää, että rikollinen toiminta haittaa myös huutokauppojen työtä. Mikäli huutokauppa myy väärennetyn teoksen edelleen, sen myymisestä tulee kustannuksia ja mainehaittaa, kun väärennetyn teoksen myynnistä aiheutuneet kustannukset saattavat jäädä huutokauppatalon korvattaviksi. Esimerkiksi Helsingin sanomat julkaisi taideväärrenöksistä jutun vuonna 2017, joka oli otsikoitu: "Väärennöskauppias syyttää Bukowskia ja Hagelstamia väärennetyn taiteen levittämisestä – myydäänkö huutokaupoissa mitä sattuu?" Jutun alaotsikossa todetaan, että taidekauppias Jouni Ranta väittää suomalais-ten ja kansainvälisten huutokauppojen myyneen satoja suomalaisvärentäjän teoksia paha-aavistamattomille asiakkaille (Frilander 2017).

Omat näkemykset pohjautuvat osin pitkään työkokemukseen poliisina, saamaani koulutukseen ja hankkimaani ammattitaitoon rikostutkijana ja taiderikostutkijana. Yritän oikeusmuotoilun keinoin yhdistellä eri laeista ja ohjeista kokonaisuuden, joka toimisi yhteistyön pohjana, ja mahdollistaisi paremmin poliisin ja huutokauppojen keskinäisen yhteistyön. Kuten Jukka Linna on kirjoittanut, oikeusmuotoilussa yhdistyvät toisiinsa keskeiset periaatteet

oikeudenmukaisuus, ymmärrettävyys ja saavutettavuus (Linna 2019, 6). Tämä on oma tavoitteeni tämän ohjeistuksen laatimisessa.

Olen käyttänyt ohjeen kehittämisessä palvelumuotoilun prosessia, jossa olen aluksi määritellyt kehityskohteen ja tutkimusongelman, sitten tutkinut aihetta ja hankkinut aineistoa, sen jälkeen määrittänyt ja rajannut aiheen, sitten kehittänyt luonnoksen ohjeesta, ja sen jälkeen suunnitellut ja tuottanut itse ohjeen. Palvelumuotoilun periaatteiden mukaisesti olen pyytänyt palautetta prosessin eri vaiheissa, ja palvelumuotoilun periaatteen mukaisesti iteratiivisella toimintatavalla toistanut näitä vaiheita uudelleen. (Tuulaniemi 2011, 114 - 115, 120). Pyysin myös laatimani ohjelunnonksen perusteella vertaispalautetta oman organisaation sisältä, ja pyrin kehittämään ohjetta edelleen saamani palautteen perusteella. Teoksessa "The Basics of User Experience Design" kuvataan muotoiluajattelua ja sen prosessia vaiheittain oheisen kaavion avulla samaan tapaan, eli ensin pyritään ymmärtämään käyttäjiä tai asiakasta, sitten määritellään tarve ja projekti, johon haetaan ratkaisua, jonka jälkeen ideoidaan. Ideoinnin pohjalta hahmotellaan prototyyppi tuotteesta, jonka jälkeen se valmistetaan eli tuotetaan ratkaisu. (Soegaard 2025, 11).

Kuvio 2 Mukailten teoksesta "The Basics of User Experience Design" (Soegaard 2025, 10).

Laatimani ohje pohjautuu oikeuslähteisiin, joiden pohjalta olen muotoilun keinoin ja sen prosesseja hyödyntäen kehittänyt tiivistetyn ohjeistuksen ja suositukset huutokauppataloille. Olen pyrkinyt muotoilemaan juridiikkaa käyttäjätavallisemmaksi. Tavoitteena tässä työssä on siis muotoilla oikeutta saavutettavammaksi (Chydenius & Saarinen 2022, 12).

2 Tietoperusta

Tietoperusta tässä työssä on monitieteellinen. Kulttuuriperinnön suojelun sääntelyä on Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa ja kansallisessa lainsäädännössä eri laeissa,

esimerkiksi kulttuuriesineiden liikkumisen rajoittamiseksi, ja taide-esineiden kauppaa koskien esimerkiksi rahanpesulaissa. Tunteakseen taidetta ja tutkiakseen sitä koskevaa rikollisuutta tulisi olla perillä taidehistoriasta, taitelijoista, taiteen tekniikoista, taiteen lajeista, ja laajemmin kulttuuriperinnöstä. Tutkiakseen ja paljastaakseen taidेरिकoksia tulisi olla tietoinen rikoslainsäädännöstä, esitutkintalaista ja rikostutkinnan menetelmistä. Taidेरिकosten tutkinta saattaa vaatia myös moniviranomaisyhteistyötä, sekä yhteistyötä erilaisten asiantuntijoiden kanssa.

Suomea sitovat kansainväliset sopimukset kulttuuriperinnön säilyttämiseksi ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden suojelemiseksi, ja Suomi on sitoutunut noudattamaan muun muassa Unescon ja Euroopan neuvoston kulttuuriperintöön liittyviä sopimuksia. Yksi kuudesta Euroopan neuvoston kulttuuriperintöä koskevista sopimuksista on yleissopimus, jonka aiheena on kulttuuriomaisuuteen kohdistuvat rikokset (Museoviraston verkkosivut 2025). Suomessa ei ole yhtenäistä lainsäädäntöä kulttuuriperinnön ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden suojelemiseksi. (Peterzens 2018, 9).

2.1 Keskeiset käsitteet

Keskeisiä käsitteitä tämän työn ymmärtämisen kannalta ovat kulttuuriperintö, aito taide, huutokauppatalot, ja erilaiset taidevääreännökset, joista olen kirjoittanut alle lyhyet määritelmät.

2.1.1 Kulttuuriperintö

Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaisussaan määritellyt kulttuuriperinnön seuraavasti:

"Kulttuuriperintöä syntyy ihmisen toiminnan tuloksena ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Se kertoo arvojen, uskomusten, tietojen, taitojen ja perinteiden muutoksesta. Kulttuuriperintö voi olla aineellista, aineetonta tai digitaalista. Kulttuuriperintöä uudistetaan, säilytetään ja siirretään tuleville sukupolville." Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu on ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi vuosille 2022-2030, ja siinä todetaan, että kulttuuriperintöä ja sitä koskevaa tietoa tuottavat osaltaan taiteen ja kulttuurin ammattilaiset ja harrastajat. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022, 13).

2.1.2 Aito taide

Taide on luonnollisesti myös hyvin laaja käsite. Taidevääreännösten tunnistamisessa auttaa taiteen ja taidehistorian tuntemus. Jotta taideteoksen voi tunnistaa vääreännökseksi, pitää tietää teoksen ja taitelijan historiaa, tuntea taitelijan tuotantoa ja perehtyä kyseisen taitelijan

käyttämiin tekniikoihin ja teoksiin. Taidehistoriaa on hyvä ymmärtää ja tuntea laajemmin, ja teosten tunnistamisessa ja rikosten tutkimisessa auttaa, kun on käsitys suomalaisesta taidehistoriasta, ja esimerkiksi niin kutsutun kultakauden taiteilijoista. Maalaustekniikoista olisi hyvä ymmärtää ainakin perusasioita, kuten onko käsillä oleva teos öljyvärimaalaus, pastelli, sekatekniikka vai akvarelli, vai kenties taidegrafiikkaa? Taidegrafiikkaakin on eri lajeja. Mitä teoksiin merkitään, mikä on signeeraus, mitä proveniensi tarkoittaa. Mitä merkittäviä taiteilijoita on Suomessa tällä hetkellä, minkälaista taidetta myydään markkinoilla, ketkä taidekauppaa käyvät ja minkälainen arvo taideteoksella on? Olisi hyvä tunnistaa, millaisia teoksia on tehty eri aikakausina, mitä on klassinen taide tai moderni taide, ja apua olisi varmasti siitäkin, jos tunnistaa taiteilijan eri aikakausina tekemiä teoksia. Kuten Nokkonen teoksessaan "Operaatio Fake" toteaa, näiden seikkojen tutkiminen vaatii ammattitaitoa (Nokkonen 2024, 15). Yritin etsiä kirjallisuutta aiheesta, mutta kovin monessa teoksessa lähdettiin siitä, että ikään kuin lukija tietää, mitä aito taide tarkoittaa. Tarkka määrittely lieneekin hankalaa, ellei jopa mahdotonta. Nancy Moses kirjoittaa teoksessaan "Fakes, forgeries and frauds", että (teoksen) autenttisuus eli aitous ei ole absoluuttinen tosiseikka. Sitä ei voi tieteellisesti täysin määrittellä. Myöskään teknisillä tai (bio)kemiallisilla tutkimuksilla ei päästä täyteen varmuuteen, sillä tutkimukset voivat päätyä vastakkaisiin johtopäätöksiin samasta asiasta. (Moses 2020, xvii).

2.1.3 Taideväärännös

Taideväärännöksiä voidaan toteuttaa useilla eri tavoilla ja menetelmillä. Olen poiminut muutamia yleisimpiä Suomessa esimerkiksi operaatio Faken tutkinnan myötä yleisemmin tunnetuiksi tulleita menetelmiä.

Kopio tunnetusta teoksesta

Yksi tekotapa on jäljentää tunnettu teos, ja väittää sitä aidoksi. Teos jäljennetään mahdollisimman tarkasti näyttämään alkuperäiseltä teokselta, ja siihen väärennetään taiteilijan signeeraus. Mikäli teokseen ei merkitä, että se on kopio, on tällöin kyseessä väärännös.

Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeus on 31.10.2018 antamassaan tuomiossa 18/146888 (s. 146) katsonut, että ilman asianmukaisia kopiointimerkintöjä omaava kopio on rikosoikeudellisesti arvioitava väärännökseksi.

Operaatio Faken aikana paljastui esimerkiksi Einari Ilmonin teoksia, joita Veli Seppä oli väärentänyt, ja hän kertoi kuulustelussa, että oli saanut taidekauppia Kari Kantolalta Ilmonin teokista kirjan, ja tehneensä väärennökset sen pohjalta (Nokkonen 2024, 149).

Jäljitelmä tunnetun taiteilijan tuotannosta

Operaatio Faken aikana paljastui myös teoksia, joita väitettiin tunnettujen taitelijoiden teoksiksi siten, että niitä ei löytynyt luetteloista, eikä teosta oltu esitetty missään näyttelyssä, vaan teoksen kerrottiin löytyneen jostakin jonkun kaukaisen sukulaisen kuollessa. Teosta kaupteltiin harvinaisena löytönä, joka oli jonkin tunnetun taitelijan piilossa ollut löytö. Todellisuudessa teoksella pyrittiin jäljittelemään taitelijan tuotantoa, ja teokseen väärennettiin kyseisen taitelijan signeeraus. Esimerkiksi operaatio Faken aikana paljastui useita Särestöniemen nimiin signeerattuja teoksia, jotka todellisuudessa oli maalannut Veli Seppä. Veli Seppä maalasi esimerkiksi teokset "Poroja", ja "Usvakalliot", ja väärensi niihin Särestöniemen signeerauksen. (Nokkonen 2024, 86).

Vanha tuntemattomampi taideteos, johon väärennetään tunnetun taiteilijan signeeraus

Yksi tekotapa on ottaa vanha tuntemattomamman taiteilijan teos, ja väärentää siihen tunnetun taiteilijan signeeraus. Tällöinkin kyseessä on väärennys (RL 33:1). Rikoslain 33:1:n mukaan henkilön, joka valmistaa väärän asiakirjan tai muun todistuskappaleen tai väärentää sellaisen käytettäväksi harhauttavana todisteena taikka käyttää väärää tai väärennettyä todistuskappaletta tällaisena todisteena, on tuomittava väärennyksestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Operaatio Faken tutkinnan aikana paljastui esimerkiksi teos, johon oli väärennetty Edelfeltin signeeraus, mutta joka oli tosiasiaa Södergranin työ. Teoksesta oli poistettu alkuperäiset signeeraukset ja väärennetty siihen Edelfeltin signeeraus. (Nokkonen 2024, 80-82).

2.1.4 Huutokauppatalo

Taiteen myymisellä huutokauppakamareissa on pitkät perinteet. Suomessa on useampi suuri ja tunnettu huutokauppatalo, joista osa on kansainvälisiä huutokauppataloja. Huutokauppa Bukowskis, joka toimii myös Ruotsissa, ja on osa suurta kansainvälistä konsernia, Bonhamsia (Bukowskis 2025), Huutokauppatalo Hagelstam (Hagelstam 2025) & Co, Stockholms Auktionsverket, joka toimii Suomen lisäksi Ruotsissa ja Saksassa (Stockholms auktionsverket 2025), sekä

Suomessa toimiva Huutokauppa Ekman (Huutokauppa Ekman 2025). Huutokauppatalot järjestävät vuosittain useampia suuria huutokauppoja paikan päällä ja verkossa. Huutokaupoissa myydään taidetta, maalauksia, lasitaidetta, astioita, huonekaluja ja valaisimia. Huutokaupassa on asiantuntijoita, jotka arvioivat sinne tuotavan tuotteen lähtöhinnan huutokauppaan. Esineestä tehdään myyntitoimeksianto, ja huutokauppa ottaa myydystä esineestä välityspalkkion. Esimerkiksi Hagelstamilla se on 18 % + alv. (Hagelstam 2025).

2.2 Säädosperusta

Tässä työssä tarkastelen oikeuslähteitä kuten lainsäädäntöä siinä määrin, kuin se on tarpeen huutokaupoille laadittavan ohjeistuksen perustelemiseksi. Olen tarkastellut sitä, mitkä säädökset velvoittavat huutokauppataloa toimimaan rikosten ehkäisemiseksi, ja mitkä taas mahdollistavat yhteistyön yksityisen tahon ja viranomaistahon välillä. Lisäksi olen yrittänyt pitää mielessä mahdollisen varastetun tai väärennetyn teoksen omistajan näkökulman. On täysin ymmärrettävää, että henkilö, joka omistaa väärennetyn teoksen tai hankkii tahattomasti anastetun teoksen, saattaa menettää siinä hetkessä, kun teos todetaan väärennetyksi tai anastetuksi, arvokkaan omaisuuden. Hän on saattanut itse sijoittaa kyseiseen teokseen huomattavan summan rahaa.

2.2.1 Viranomaistoiminta

Perustuslain 2 §:n mukaan kaiken julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja lakia on kaikessa julkisessa toiminnassa tarkoin noudatettava. Kun pohditaan sitä, voiko viranomainen antaa yksityistä tahoja velvoittavia ohjeita, kysymys ei olekaan aivan yksinkertainen. On selvää, että myös yksityisten tahojen tulee noudattaa lakia, mutta varsinaista velvoitetta toimia yhteistyössä poliisin kanssa ei ole. Poliisilaissa (872/2011) todetaan, että poliisin tehtävänä on muun ohella rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen, ja että poliisin on ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpidettävä yleistä järjestystä ja turvallisuutta (PoL 1:1). Neuvominen on siis yksi poliisin perustehtävistä.

Kuten olen jo edellä todennut, mielestäni kysymystä huutokauppatalojen ohjeistamisesta voisi kuitenkin lähestyä myös laajemmasta näkökulmasta, eli kulttuuriperinnön suojelun näkökulmasta ja rikosten torjunnan eli ennalta estämisenkin näkökulmasta. Kulttuuriperinnön suojelulla tarkoitan tässä sitä, että jokainen väärennös vääristää olemassa olevan taiteilijan perintöä ja täten tuhoaa olemassa olevaa kulttuuriperintöä. Lisäksi, mikäli taideväärennöksiä ei poimita

pois markkinoilta, mahdollistetaan näillä teoksilla rikollisen toiminnan jatkuminen ja rahanpesu. Itse näen rikoksista ilmoittamisen myös eräänlaisena kansalaisen oikeutena ja velvollisuutenakin. Kuten Kimmo Nokkonen toteaa kirjassaan *Operaatio Fake*, taidერიkokset ovat mitä suurimmassa määrin piilorikollisuutta (Nokkonen 2024, 27). Sellaisia rikoksia, jotka eivät tule poliisiin tietoon tavalla tai toisella, ei luonnollisesti voi myöskään tutkia.

2.2.2 Kulttuuriperinnön suojelu

Suomen perustuslain 20 §:n mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Kulttuuriperinnön suojelemista koskevaa sääntelyä on useissa eri laissa. Suomea sitovat kansainväliset sopimukset kulttuuriperinnön säilyttämiseksi ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden suojelemiseksi, ja Suomi on sitoutunut noudattamaan muun muassa Unescon ja Euroopan neuvoston kulttuuriperintöön liittyviä sopimuksia. Yksi kuudesta Euroopan neuvoston kulttuuriperintöä koskevista sopimuksista on yleissopimus, jonka aiheena on kulttuuriomaisuuteen kohdistuvat rikokset (Mattila 2020, 20). Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut ehdotuksen Suomen kulttuuriperintöstrategiaksi 2022-2030 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022). Taidერიkosten torjunta on osaltaan kulttuuriperinnön suojelua. Kun taidevääreennös kohdistuu tunnetun taiteilijan teokseen, rikos kohdistuu osaltaan myös tältä taiteilijalta jääneeseen perintöön. Torjumalla ja paljastamalla markkinoilla olevia taidevääreennöksiä suojellaan myös taiteilijoilta jäänyttä perintöä eli hänen kokoelmiensa aitoutta ja autenttisuutta. (Nokkonen 2024,

2.2.3 Taidevääreennöksen hallussapito

Rikoslain 33:4 mukaan vääreennysaineiston hallussapito on rikos. Rikoslain 33 luvun 4 §:n 1 kohdan mukaan se, joka ilman hyväksyttävää syytä vastaanottaa, hankkii, kuljettaa tai pitää hallussaan väärän tai vääreennetyt todistuskappaleen tai valmistaa, vastaanottaa, hankkii, myy, luovuttaa tai pitää hallussaan sellaisen välineen tai tarvikkeen, jota voidaan perustellusti epäillä pääasiallisesti käytettävän vääreennysrikosten tekemiseen, on tuomittava vääreennysaineiston hallussapidosta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

KKO:n vääreennösaineiston hallussapitoa koskevassa ennakkopäätöksessä 2007:81 maalauksen signeeraus katsotaan vääreennysrikosten tunnusmerkistössä tarkoitetuksi todistuskappaleeksi: "Signeerattua taideteosta, esimerkiksi patsasta, tai siihen merkittyä signeerausta ei ole luontevaa pitää asiakirjana sanan varsinaisessa merkityksessä. Toisaalta on selvää, että taideteoksen signeerauksella on merkitystä tosiasioiden todistelun kannalta. Vakiintuneen tavan mukaan

taiteilija, joka merkitsee nimensä, nimikirjaimensa tai nimimerkkinsä teokseen, selittää luoneensa sen ja ilmaisee hyväksyvänsä sen valmiina teoksenaan. Tekijänoikeuslain 7 §:n säännöksen vuoksi tällainen merkintä luo oletettaman teoksen tekijästä, joten signeerauksella on merkitystä myös tekijänoikeuksien kohdentumisen kannalta. Maalaukseen tehtyä signeerausta, jonka tarkoituksena on kertoa teoksen alkuperä, voidaan siten perustellusti pitää edellä mainitussa määritelmäsäännöksessä tarkoitettuna merkinä, jota käytetään ja voidaan käyttää oikeudellisesti merkityksellisenä todisteena oikeuksista, velvoitteista ja tosiseikoista."

Ennakkopäätös on keskeinen taideväärennöksiä koskevan menettelyn kannalta. Ennakkopäätöksen myötä väärennetyn signeerauksen omaava taideteos on siis väärennysaineistoa. (KKO 2007:81). Kuten Nokkonen toteaa teoksessaan "Operaatio Fake", poliisin ja syyttäjän tavoitteena oli saada oikeuskäytäntö muuttumaan siten, että taideväärennökset menetetään valtiolle. Helsingin hovioikeus antoi vuonna 2021 ratkaisun, jonka mukaan väärennösten merkinnät ovat helposti poistettavissa, ja että tästä syystä väärennös voidaan ottaa uudelleen käyttöön rikoksen tekemiseksi. Tästä syystä teoksia ei voitu palauttaa takaisin omistajille. Korkein oikeus ei antanut valituslupaa asiassa, joten tuomio jäi lainvoimaiseksi. (Nokkonen 2024, 151 - 152).

Väärennettyä teosta ei siten saa pitää hallussa. Väärennetyn teoksen hallussapitoon täytyy olla hyväksyttävä syy. Hyväksyttävää syytä on arvioitu mm. Pirkanmaan kärjäoikeuden 11.7.2018 antamassa taideväärennysasian tuomiossa 18/129674 (Pirkanmaan kärjäoikeus 2018 b, 10). Kärjäoikeuden mukaan väärennysaineiston hallussapitoon voidaan katsoa olevan hyväksyttävä syy, mikäli väärennetyt taulut ovat julkisen vallan hallussa ja vaaraa niiden pääsemisestä muiden haltuun ei ole. Tuomiossa todetaan edelleen, että väärennetyjen taulujen käyttö kodin sisustuselementtinä ei ole hyväksyttävä syy pitää väärennettyä taulua hallussa Helsingin hovioikeus on 26.2.2021 antamansa tuomion 21/107983 perusteluissa lausunut myös hyväksyttävän syyn osalta mm. seuraavaa: "Taulujen hankinta vilpittömässä mielessä, niiden hankintahinta ja mahdolliset eettiset arvot eivät ole laissa tarkoitettuja hyväksyttäviä syitä pitää hallussa kyseessä olevia väärennetyjä teoksia" ja että "väärennetyillä tauluilla ei myöskään ole sellaista historiallista tai taloudellista arvoa." (Helsingin hovioikeus 2021, 433) Taideväärennökseen hallussapito ei siten lain ja sitä soveltavien tuomioistuinten mukaan olisi lähtökohtaisesti hyväksyttävää. Poikkeuksena tulisivat kysymykseen lähinnä poliisin väärennetyn taiteen kokoelmassa poliisimuseossa arkistoitavat ja kansallisgallerian konservointiosastolla tutkimustarkoituksessa käytettävät väärennökset tai tilanteet, joissa väärennöstä ollaan juuri toimittamassa viranomaisille. Väärennetyn teoksen omistaja ei syyllisty väärennysaineiston hallussapitoon

ainoastaan silloin, jos hänellä ei ole tietoa seinällä roikkuvan teoksensa väärydestä. Rikospäily edellyttää tahallisuutta tuon tietoisuuden osalta. Muutoinkin on huomioitava, että lain soveltaminen on muuttunut ajan myötä ja nyt vallitseva oikeuskäytäntö on vakiintunut vasta viime vuosina.

Rikoslain 33:4 §:n perustelujen mukaan "hyväksyttävä syy voisi olla esimerkiksi tarkoitus hävittää todistuskappaleet tai saattaa ne viranomaisten haltuun. Myös arkistointi keräilytarkoituksia varten saattaisi olla joissakin tapauksissa hyväksyttävissä" (HE 66/1988 vp, 116).

Näin ollen väärennetyn taulun hallussapito ei olisi lähtökohtaisesti hyväksyttävää. Poikkeuksena tulisivat kysymykseen poliisin väärennetyn taiteen kokoelmat sekä kansallisgallerian konservointiosastolla.

2.2.4 Taideväärennösten myynti

Väärennetyn tai varastetun teoksen myyjä voi syyllistyä myös rahanpesuun (RL 32:6) tai tuottamukselliseen rahanpesuun. Taideväärennöksessä on kyse alun perin rikoksella hankitusta omaisuudesta. Varastetun taulun kauppaamisessa on samoin luonnollisesti kyse alun perin rikoksella hankitusta omaisuudesta. Mikäli myyjä myy tietoisesti väärennetyn tai anastetun teoksen, antaa se aiheen epäillä rahanpesua. Rikoslain rahanpesu -pykälän mukaan (RL 32:6) se, joka ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikoksentehtäjä välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset tai se, joka peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä, on tuomittava rahanpesusta.

Tuottamukselliseen rahanpesuun saattaa syyllistyä se, joka törkeästi huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin, eli ottaa vastaan, eli esimerkiksi tässä tapauksessa myy tai välittää eteenpäin väärennetyn tai varastetun teoksen (rikoksella hankitun omaisuuden), hankkiakseen sillä itselle tai toiselle hyötyä.

Myydällä edelleen väärennöksen voi syyllistyä petokseen. Rikoslain mukaan se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen,

erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä saa toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä, on tuomittava petoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (RL 36:1). Petos edellyttää kuitenkin tahallisuutta.

2.2.5 Huutokauppatalojen ilmoitusvelvollisuus

Rahanpesulain (444/2017) mukaan liike- ja ammattitoimintana tavaroita myyviä tai välittäviä ja taide-esineitä myyviä koskee erityinen ilmoitusvelvollisuus rahanpesun selvittelykeskukselle.

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan liike- tai ammattitoimintana tavaroita myyvään tai välittävään (tavarakauppiaat) ja saman luvun 2 §:n 1 momentin 25-26 kohtien mukaan liike- tai ammattitoimintana taide-esineitä myyvään tai välittävään siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena yhtenä suoritukseksi tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 10 000 euroa. Maksusuoritukset voivat olla missä muodossa tahansa.

2.2.6 Myyjän selonottovelvollisuus

Oikeuskäytännössä on taulujen myyjinä toimineilla henkilöillä katsottu olleen selonottovelvollisuus myytävien teosten aitoudesta ja vastaavasti velvollisuus selvittää ostajille niitä olosuhteita, joissa he ovat taulut saaneet omistukseensa tai myyntiinsä, ja siitä mitä toimia ammattimainen myyjä on taulun aitouden selvittämiseksi tehnyt. Esimerkiksi Pirkanmaan käräjäoikeus on 11.7.2018 antamassaan tuomiossa 18/129669 (Pirkanmaan käräjäoikeus 2018 a, 72-73) todennut: "Tällaisessa tilanteessa käräjäoikeus katsoo, että taulujen myyjinä toimineille henkilöille on perusteltua asettaa erityinen selonottovelvollisuus taulujen aitoudesta ja vastaavasti velvollisuus selvittää ostajille laajasti niistä olosuhteista, joissa he ovat taulut saaneet omistukseensa tai myyntiinsä ja mitä toimia taulun aitouden selvittämiseksi on tehty. Nämä seikat huomioon ottaen asiaa olosuhdetahallisuuden näkökulmasta katsoen käräjäoikeus katsoo myös, että taulujen ostajilla ei ole ollut selonottovelvollisuutta taulun aitoudesta eikä heidän ole voinut edellyttää erikseen selvityttävän taulun aitoutta ennen kaupan tekoa."

Oikeuskäytännössä on varsin yhteneväisesti katsottu, että taidevääreännösten riski on arvotaitteen kaupassa korkea ja yleisesti tiedossa oleva olosuhde. Mikäli taidekaupan toimija tästä yleisesti tiedossa olevasta riskistä huolimatta laiminlyö myytävän teoksen omistushistorian

selvittämisen ja muut teoksen aitouden tarkistamiseen liittyvät tarkistukset ja tutkimukset hän tietoisesti ottaa sen riskin, että myytävä teos on varsin todennäköisesti väärennety.

Helsingin kärjäoikeuden tuomion mukaan vastuu kaupan kohteena olleen taideteoksen aitouden varmistamisesta kuuluu myyjälle, jos tämän katsotaan olevan taidekaupan toimija. Lisäksi viimeaikaisessa oikeuskäytännössä on katsottu, että taidekaupan toimijalla on jopa velvollisuus informoida ostajaa kaupan kohteen aitouteen liittyvistä tiedossaan olevista riskeistä. (Helsingin kärjäoikeus 2018, 18/146888, 248).

Oikeuskäytännössä on varsin yhteneväisesti katsottu, että taideväärennösten riski on arvotaitteen kaupassa korkea ja yleisesti tiedossa oleva olosuhde. Mikäli taidekaupan toimija tästä yleisesti tiedossa olevasta riskistä huolimatta laiminlyö myytävän teoksen omistushistorian selvittämisen ja muut teoksen aitouden tarkistamiseen liittyvät tarkistukset ja tutkimukset hän tietoisesti ottaa sen riskin, että myytävä teos on varsin todennäköisesti väärennety. (Nokkonen 2025).

2.2.7 Rikoksesta ilmoittaminen

Työn lähtökohtana oli erään huutokauppatalon kysymys siitä, onko poliisille mahdollista ilmoittaa väärennösepäilyistä tai muusta rikosepäilystä taidekauppaan liittyen, ja toisaalta se, onko siihen velvollisuutta. Suomessa ei ole laissa säädettyä velvollisuutta ilmoittaa jo tehdyistä rikoksista viranomaiselle tai niille, joihin rikokset ovat kohdistuneet (Fredman ym. 2025, 252). Rikoslaisissa (RL 15:10) on säädetty törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä. Tämä säädös koskee kuitenkin kyseisessä pykälässä mainittuja törkeitä rikoksia ja niitäkin silloin, kun rikos olisi vielä estettävissä.

Esitutkintalaissa on säädetty, että poliisin (tai muun esitutkintaviranomaisen) on kirjattava viipymättä ilmoitus, kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi (ETL 3:1:1). Lisäksi säädetään, että esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty (ETL 3:3:1). Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, henkilökohtaisesti, asiamiehen välityksellä, puhelimitse tai kirjallisesti. Osasta omaisuus- ja vahingontekorikoksia voi ilmoittaa myös sähköisesti. Rikos on mahdollista tehdä myös nimettömästi, ilmoittamalla esimerkiksi poliisin vihjetietopuhelimeen. (Fredman ym. 2025, 251-252).

Havaitusta rikoksesta tulisi kuitenkin ilmoittaa poliisille. Ilmoittamisella on merkitystä paitsi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta, rikosten torjumisen ja paljastumisen kannalta. Sellaista rikosta ei voida tutkia, jota ei tuoda poliisin tietoon. Ilmoituksen tekemisellä on merkitystä myös rikoksen tekijän kiinnijoutumisriskin kannalta. (Fredman ym. 2025, 252).

2.2.8 Esitutinnan aloittaminen ja pakkokeinot

Poliisin (tai muun esitutkintaviranomaisen) on esitutkintalain mukaan toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty (ETL 3:3:1). Esitutkinta on aloitettava siis joko tehdyn ilmoituksen perusteella tai sen seurauksena, että rikostapahtuma tulee muutoin esitutkintaviranomaisen (tässä tapauksessa poliisin) tietoon. Ennen muiden toimenpiteiden aloittamista yleensä kirjataan ensin ilmoitus. (Fredman ym. 2025, 271). Esitutkintalain mukaan ilmoitus on kirjattava viipymättä, kun rikos on tullut esitutkintaviranomaisen tietoon (ETL 3:1:1).

Esitutinnan suorittamiseksi voidaan käyttää erilaisia pakkokeinoja. Kaikissa rikosprosessin vaiheissa voidaan käyttää pakkokeinoja, eli esitutinnan aikana, syyteharkinnan aikana, rikosoikeudenkäynnin aikana, ja vielä oikeudenkäynnin jälkeen varmistamaan rikostuomion täytäntöönpanoa (Fredman ym. 2025, 668).

2.2.9 Väärrennetyn tai varastetun teoksen takavarikoiminen, menettäminen ja hävittäminen

Takavarikko

Takavarikkoa koskeva sääntely on pakkokeinolain (806/2911) 7 luvussa. Teoksessa Esitutkinta ja pakkokeinot todetaan, että takavarikko on (tässä asiayhteydessä poliisin käyttämä) pakkokeino, jolla määrätty omaisuus, esine, tai asiakirja otetaan viranomaisen haltuun, koska se voi olla rikosasian todisteena, rikoksella joltakulta viety tai se voidaan tuomita menetetyksi valtiolle (Fredman ym. 2025, 901).

Menettämisseuraamus

Menettämisseuraamuksista säädetään rikoslain 10 luvussa. Rikoslain 10:1:1 mukaan menettämisseuraamuksen määräämisen edellytyksenä on laissa rangaistavaksi säädetty teko (rikos). Menettämisseuraamus voidaan määrätä, vaikka rikoksen tekijää ei saataisi selville tai häntä vastaan ei nosteta syytettä tai tuomita rangaistukseen (RL 10:1:3).

Rikoslain 10 luvun 4 §:n mukaan menetetyksi tuomitsemisen tarpeellisuutta harkittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota uusien rikosten ehkäisemiseen. Rikoslain 10 luvun 6 §:n 2 mom. mukaan esine on tuomittava omistusoikeudesta riippumatta menetetyksi, jos omistaja sitä hallussaan pitämällä syyllistyi rikokseen. Esimerkiksi Pohjanmaan käräjäoikeus on perustellut asiaa vuonna 2017 antamassaan tuomiossa seuraavasti: "Esine tai omaisuus tuomittaisiin 2 momentin mukaan menetetyksi omistusoikeudesta riippumatta, jos sen omistajakin sitä hallussa pitämällä syyllistyi rikokseen. Säännöksen nojalla voidaan konfiskoida sellaiset esineet, joiden hallussapitoon ei ole kenelläkään oikeutta. Myös sellaiset esineet, joiden hallussapito on joissain tilanteissa rangaistavaa tai joiden hallussapitoon vaaditaan erityinen lupa, voidaan tuomita menetetyksi, jos oikea omistaja ei täytä laillisen hallussapidon edellytyksiä" (Pohjanmaan käräjäoikeus 2017, 3).

Rikoslain 10:7 §:n mukaan menettämisseuraamus raukeaa, jos esineeseen tai omaisuuteen tehdään määräajassa tuomioassa mainittavat muutokset tai sen suhteen muuten menetellään tuomiossa mainitulla tavalla, joka tekee menettämisseuraamuksen tarpeettomaksi. "Rikoslain 10 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan menettämisseuraamus saadaan jättää tuomitsematta, jos hyöty taikka esineen tai omaisuuden arvo on vähäinen tai 3 kohdan mukaan menettämisseuraamuksen tuomitseminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon rikoksen ja esineen tai omaisuuden laatu, vastaajan taloudellinen asema sekä muut olosuhteet." (Pirkanmaan käräjäoikeus 2018 a, 253-254).

Rikoslain 33 luvun 4 §:n 1 kohdan mukaan se, joka ilman hyväksyttävää syytä vastaanottaa, hankkii, kuljettaa tai pitää hallussaan väärän tai väärennetyn todistuskappaleen, syyllistyy väärennysaineiston hallussapitorikokseen. Vaasan hovioikeus toteaa tuomiossaan 18/121675, että todistustaakka hyväksyttävästä syystä pitää hallussa väärennösaineistoa, on tällaiseen syyhyn vetoavalla asianosaisella. (Vaasan hovioikeus 2018, 5).

Vaasan hovioikeuden 23.5.2018 antaman tuomion 18/121675 mukaan väärennetyissä tauluissa on ollut kyse esineistä, jotka ovat erityisen soveliaita rikolliseen käyttöön ja ovat rikoslain 10 luvun 5 §:n 2 mom. mukaisia esineitä, joiden tuomitseminen on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. (Vaasan hovioikeus 2018,5).

Takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide

Pakkokeinolain (7:24) mukaan "vähäarvoinen esine tai esine, jonka hallussapito on rangaistavaa, voidaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä hävittää takavarikoimisen sijasta, ottaa valtion käyttöön tai myydä, jos esine ilmeisesti tuomittaisiin valtiolle menetetyksi eikä sitä tarvita oikeudenkäynnissä todisteena". Tuomitsemisella tässä viitataan sekä rangaistusmääräysmenettelyyn että tuomioistuinmenettelyyn. Säädestä voidaan soveltaa myös tapauksissa, jossa esitutkinta rajoitetaan ETL 3:10:n nojalla. Syyttäjällä voi myös määrätä toimenpiteen, jos hän on tehnyt syyttämättäjäättämispäätöksen ja jos esine ilmeisesti tuomittaisiin valtiolle menetetyksi. (Fredman ym. 2025, 940).

Kun taideteos on väärennetty, sillä ei ole emää taloudellista arvoa, tai sen taloudellinen arvo on hyvin vähäinen. Lisäksi sen hallussapito on laitonta. Se voidaan siis pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräyksellä määrätä hävitettäväksi tai tuomioistuin voi tuomita sen valtiolle menetetyksi.

Kun teos on oikeuden tuomiolla tuomittu menetetyksi tai PKL 7 luvun 24 §:n perusteella otettu valtiolle, se siirretään poliisimuseon kokoelmiin. Tämän jälkeen teos otetaan osaksi kokoelmaa tai hävitetään valvotusti. (Haavisto, L. 2025).

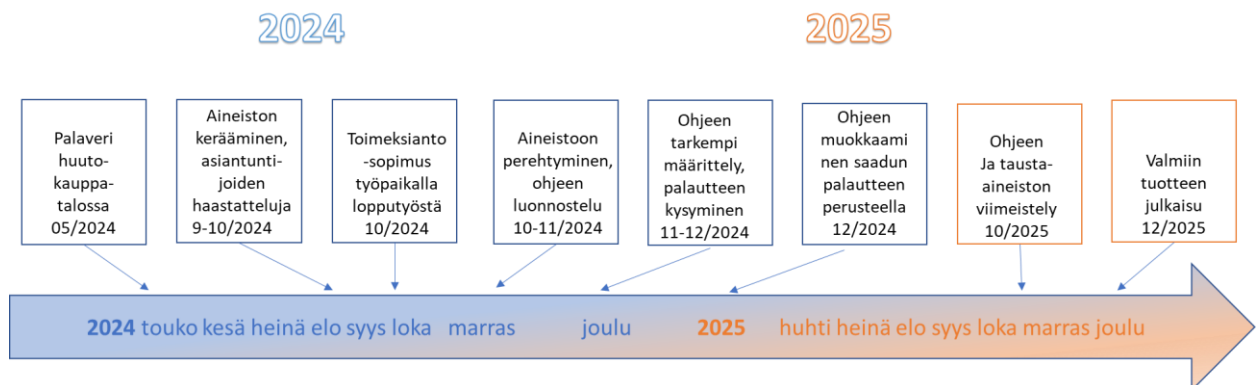
3 Kehittämismenettelmät

Kun olin saanut kysymyksen Hagelstamin johtajalta siitä, miten huutokauppatalojen kanssa voisimme tehdä yhteistyötä tehokkaammin, aloin koota aineistoa ja tutkia oikeuslähteitä. Kävin myös tutustumassa toukokuussa 2024 yhteen huutokauppataloon paremmin, ja sain esitellyn huutokauppataloon tuoduista esineistä, jotka ovat paljastuneet väärennöksiksi. Huutokauppatalon asiantuntijat kertoivat menettelystä, joissa he arvioivat ja tarkastavat tuotteen alkuperän. Kyseiset asiantuntijat olivat erittäin asiansa tuntevia ja pitkän kokemuksen omavia. Koska minulla työssäni on ollut mahdollisuus kohdata useita taideväärennöksen omistajia, ja kohtaankin niitä taidetarkastajien selvittelyihin liittyen, ajattelin kehittää asiakasymmärrystä kontaktoimalla kaikki huutokauppatalot.

Sain toimeksiannon ja yhteistyökumppanin esittämän pyynnön tai kysymyksen toukokuussa 2024. Toimeksiantajaan ja asioihin perehtymisen toteutin toukokuussa 2024. Ymmärrä ja kartoita - vaihe ajoittuu ajalle toukokuu - lokakuu 2024. Määritä-vaiheen toteutin lokakuun ja marraskuun 2024 aikana. Kehitä-vaihe kesti pisimpään, joulukuusta 2024 lokakuulle 2025.

Kehitä-vaihe kesti pitkään, koska kävin työnantajani kanssa keskusteluja, sekä pidimme useita palavereja siitä, voiko poliisi ohjeistaa yksityisiä tahoja, ja voiko ohjeen tuottaa ylipäätään keskusrikospoliisin nimissä. Pitkän kehittämissä vaiheen jälkeen päädyin siihen, että teen joka tapauksessa ohjeistuksen valmiiksi, vaikka siitä ei tulisikaan virallinen ohje. Tuota-vaihe toteutettiin ajalla lokakuu - marraskuu 2025. Lopullisen työn tavoitteen, eli huutokauppojen ohjeistuksen, sekä opinnäytetyön palautus on 1.12.2025 mennessä.

Aikataulua ja prosessin etenemistä voi kuvata aikajanalla seuraavasti:

Kuvio 3 Aikajana projektin etenemisestä

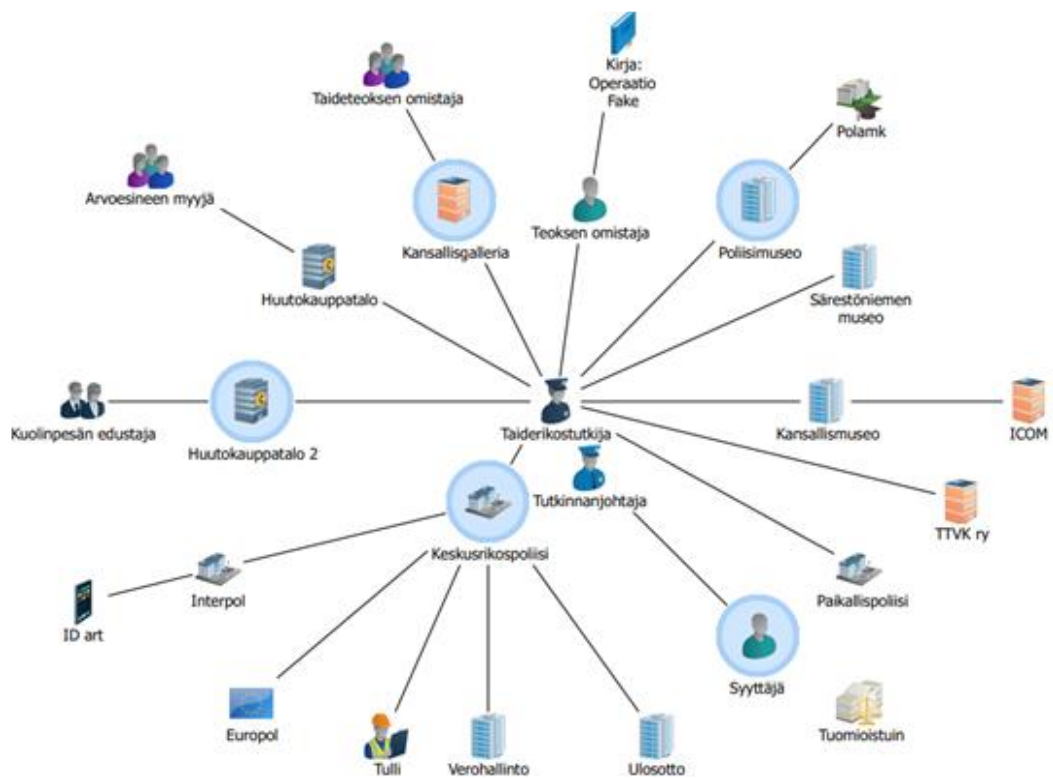
3.1 Ymmärrä, kartoita

Aluksi laadittava ohje keskittyi pelkästään tauluväärennöksiin. Pelkästään tapaamalla huutokaupassa työskenteleviä asiantuntijoita, huomasin nopeasti, että huutokauppataloihin tuodaan paljon muitakin väärennöksiä, kuin vain tauluja. Oikeastaan mikä tahansa arvokkaampi esine voi olla myös väärennoksen kohteena. Lisäksi tätä työtä laatiessa törmäsin siihen, että huutokauppataloihin on tarjottu myös varastettuja tauluja myytäväksi. Mielenkiintoisin tapaus lieinee, kun sain yhteydenoton ulkomailta, jossa henkilö oli tehnyt ilmoituksen häneen kohdistuneesta taidevarkaudesta. Asiaa ja taulujen alkuperää, omistushistoriaa ja muuta selvitellessä ilmeni, että taulut eivät ehkä olleetkaan niin arvokkaita, kuin tiedustelussa kävi ilmi. Ne olivat väärennöksiä. Jäin pohtimaan, oliko asianomistaja oikeasti joutunut varkauden kohteeksi, vai yrittikö hän tehdä esimerkiksi vakuutuspetoksen. Samoilla teoksilla oli kuitenkin tekeillä mahdollisesti useampi rikos.

Aloin koota aineistoa ohjeen taustalle. Perehdyin oikeuslähteisiin, kuten lainsäädäntöön, kirjallisuuteen ja oikeuskäytäntöön. Työn kautta pääsin myös kansainvälisiin seminaareihin, ja sain keskustella taiderikostutkinnasta myös ulkomaisten kollegojen kanssa.

Taiderikollisuuden torjuntaan liittyy useita sidosryhmiä. Edeltäjäni rikosylikonstaapeli Kimmo Nokkonen oli kehittänyt merkittävästi taiderikostutkintaa, ja esitteli minulle keskeisimpiä yhteistyötahoja. Kävimme ennen hänen eläköitymistään yhdessä tutustumassa huutokauppataloihin ja kansallisgalleriaan, sekä poliisimuseoon. Tätä verkostoa olen sittemmin hyödyntänyt, ja pidimme yhteistyöpalaverin kansallisgallerian ja poliisimuseon asiantuntijoiden kanssa, jossa keskustelimme myös tällaisen yhteistyömahdollisuuden kehittämistä huutokauppatalojen kanssa.

Taiderikostutkinnassa on paljon sidosryhmiä, ja olen kuvannut ne oheiseen sidosryhmäkartaan kaavioksi.

Kuvio 4 Sidosryhmäkarta

3.2 Määrittele

Kuten todettua, haastattelin useita asiantuntijoita, sekä kollegoita töissä, että yhteistyöverkostossa. Halusin ohjeen taustalle selvittää, miten yhteistyö on tähän saakka toiminut, miten taideväarennösten kanssa on ennen menetelty, ja mitä kehittämistarpeita yhteistyössä muiden silmissä olisi. Jo ennestään tiesin, että yhteistyö olisi tarpeen ja sitä voisi edelleen kehittää, koska käytäntö on edelleen se, että huutokaupat eivät välttämättä ilmoita havainnoistaan

poliisille. Soitin eri huutokauppatalojen asiantuntijoille ja johtajille, ja kysyin, kiinnostaisiko yhteistyö ja haluaisivatko he tutustua tällaiseen ohjeeseen. Haastattelin ohjetta varten myös taiderikostutkinnan asiantuntija rikosylikonstaapeli Kimmo Nokkosta puhelimitse ja sähköpostilla. Hän oli jo aiemmin laatinut yhteistyössä poliisimuseon kanssa ohjeen väärennetyn teoksen omistajalle, joka liitettiin osaksi poliisimuseon väärennetyn taiteen näyttelyn esitettä. Kimmo Nokkonen oli myös työssään laajasti kerännyt taiderikosjuttujen tuomioita, ja hän kertoi minulle operaatio Faken aikana onnistuneesta muutoksesta oikeuskäytäntöön, josta hän kertoo myös kirjassaan operaatio Fake. Ohjeen laatimista varten haastattelin asiantuntijoita kansallislageriasta. He ovat pitkään tehneet yhteistyötä poliisin kanssa, ja taideväärennösten tutkimisessa he ovat ainoa taho, joka voi antaa virallisen lausunnon siitä, onko taulu aito vai väärennös. Heidän lausuntojaan ja todisteluaan on hyödynnetty useissa esitutkinnoissa ja he ovat käyneet todistamassa oikeudenkäynneissä taideväärennösten tutkimuksista. Haastattelin ohjeen taustaksi kansallislagerian johtavaa konservaattoria Kirsi Hiltusta. Pidimme myös yhteistyöpalaverin kansallislagerian tiloissa lokakuussa 2024. Lisäksi haastattelin poliisimuseota nettelyprosesseista ja siitä, mitä taideteoksille tapahtuu sen jälkeen, kun teos on todettu väärennökseksi ja toimitettu poliisimuseolle.

3.3 Kehitä, ideoi

Kokoamani aineiston, oikeuslähteiden, kirjallisuuden ja haastatteluiden pohjalta, luonnostelin ohjeen, jonka pyrin tiivistämään alle kolmeen sivuun. Hahmottelin ohjetta erityisesti saamani pyynnön perusteella, jossa huutokauppatalo kysyi erityisesti, mitä lainsäädännössä todetaan yhteistyöstä poliisin kanssa ja taideväärennösten takavarikoinnista. Ohjeen viimeistelyvaiheessa kävi ilmi, että myös taidevarkauksien osalta olisi kehitettävää taiderikostorjunnan prosessissa yhteistyön osalta.

3.4 Protoile, Toteuta

Ohjeen luonnostelun jälkeen halusin testata sen toimivuutta. Toteutin ohjeesta ensin luonnoksen, jota muotoilukielellä voisi kutsua pilotiksi tai prototyypiksi, ja pyysin palautetta useilta eri asiantuntijoilta, poliisiorganisaation sisällä ja sen ulkopuolella. Pyysin palautetta ohjelunoksesta keskusrikospoliisin tutkintaosastolta, esikäsittely-yksiköstä, ja rahanpesun torjunnan yksiköstä. Sidosryhmiltä pyysin palautetta kansallislageriasta ja poliisimuseosta, erityisesti heidän osuudestaan ohjeessa, sekä yleistä mielipidettä ohjeen toimivuudesta. Lisäksi pyysin palautetta huutokauppataloilta. Useammassa palautteessa pyydettiin, jos mahdollista, tekemään

ohjeesta vielä tiiviimpi. Tarkoituksena oli luonnoksen pohjalta vielä muokata saamaani ohjetta paremmaksi.

Saamani palautteen perusteella tiivistin ohjetta entisestään, ja kehitin ohjeen liitteenä olevaa prosessikaaviota. Lopputuotteeksi syntyi ohje, joka on tämän työn liitteenä. Ohjeen liitteeksi tein prosessikaavion taiderikoksen tutkintaprosessin etenemisestä taidevääreännösten osalta.

4 Menetelmäohje

Työn tavoitteena oli laatia ohjeita suositeltaviksi menettelyiksi, kun huutokauppataloon tuodaan esine, taideteos tai vaikkapa huonekalu, joka paljastuu asiantuntijoiden arvioidessa sitä, epäillyksi vääreännökseksi. Kuten edellä on todettu, lainsäädäntö ei varsinaisesti velvoita tekemään ilmoitusta rikoksesta, mutta poliisi suosittelee sitä vahvasti, paitsi kyseisen epäillyn rikoksen selvittämiseksi, myös uusien rikosten syntymisen ehkäisemiseksi (Poliisi 2025). Poliisille ilmoittamalla torjutaan myös harmaata taloutta.

Seuraavassa kuvailen vaiheittain ohjeen keskeisen sisällön ja nostan esille seikat, jotka itse olen nähnyt tärkeäksi huomioida huutokauppataloille laadittavassa ohjeistuksessa. Kohdat vastaavat myös alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin siitä, mitkä lainkohdat tukevat laadittua ohjeistusta.

4.1 Yhteydenotto poliisiin/ ilmoituksen tekeminen

Vääreännösepäilyyn synnyttyä tulisi olla yhteydessä poliisiin, joka kirjaa kyseisestä tapauksesta ilmoituksen poliisin tietojärjestelmään ja ottaa teoksen haltuun joko haltuunottopäätöksellä tai takavarikoimalla teoksen.

Vääreännetyksi epäillyt teokset tulee luovuttaa poliisille, joka takavarikoi teoksen riippumatta teoksen arvosta. Poliisin tutkintatoimet edellyttävät selvityksen teoksen hankintahistoriasta, hankinta-arvosta ja vääreännöksen tekohetkestä. Kyseessä voi olla vanhentunut rikos, eli vanha vääreännös ja vanha kauppa, tai uudempi vääreännös tai hiljattain tehty hankinta. Poliisi kirjaa tapahtuneen perusteella tutkintailmoituksen ja aloittaa tarvittavat tutkintatoimet, sekä tekee tarvittavat selvitykset.

4.2 Taulun omistajan informointi

Taulun omistajaan on oltava yhteydessä ja selvítettävä taulun omistushistoriaa ja taustaa. Taulun omistajalle on myös kerrottava, että väärennetyn teoksen hallussapito on Suomen lain mukaan rikos.

4.3 Väärennöstilanteisiin liittyvät rikosprosessin vaiheet

Poliisi aloittaa tapauksen esitutkinnan ja tekee omalta osaltaan tarvittavat selvitykset. Epäilty väärennös takavarikoidaan tutkinnan johtajan (pidättämiseen oikeutetun virkamiehen) päätöksellä.

4.4 Toimivaltaiset viranomaiset väärennöstapauksissa

Suomessa rikoksia tutkivat esitutkintaviranomaiset, poliisi, sekä joiltain osin tullit ja rajavartiolaitos. Taideväärennöksistä taulujen aitouden voi virallisesti todeta ainoastaan kansallisgalleria. Kansallisgalleria on tehnyt aitoustutkimuksia tauluille jo vuosien ajan. (Hiltunen 2025, Nokkonen 2024, 44).

4.5 Väärennöksen hävittäminen

Poliisin takavarikoitua teoksen, se voidaan tuomita valtiolle menetetyksi PKL 7 luvun 24 §:n perusteella. Väärennös on lähtökohtaisesti arvoton. Väärennys joko hävitetään, tai otetaan osaksi poliisimuseon kokoelmia. Se viedään poliisimuseolle, joka luetteloi ja arvioi teoksen ja omalta osaltaan tekee päätöksen teoksen ottamisesta kokoelmiin tai vaihtoehtoisesti päätöksen teoksen hävittämisestä.

4.6 Varastetut teokset

Jos huutokauppaan tuodaan teos, joka ilmenee anastetuksi, olisi otettava yhteyttä poliisiin. Poliisi takavarikoi esineen, taideteoksen tai muun omaisuuden, ja kirjaa rikosepäilystä ilmoituksen. Poliisi selvittää, onko syytä epäillä varkautta tai rahanpesua (tai molempia). Kuten edellä on kuvattu, myymällä varastetun teoksen edelleen, syyllistyy samoin mahdollisesti rahanpesuun tai tuottamukselliseen rahanpesuun. Sillä ei ole eroa, millä rikoksella omaisuus on alun perin hankittu, onko se väärennetty teos, vai varastettu.

4.7 ID ART

Ohjeistuksessa ei mainita tätä työkalua, mutta ohjeen liitteeksi voisi liittää myös tiedon jokaisen saatavilla olevasta työkalusta taidevarkauksien selvittämiseen. Interpol on kehittänyt applikaation, jonne viranomaiset ilmoittavat varastetuita teoksista. Se on kenen tahansa henkilön ladattavissa matkapuhelimeen tai muuhun laitteeseen, johon applikaatioita voi ladata, sovel-luskaupasta. Kyseisellä sovelluksella voi valokuvata esineen ja tehdä kuvahaun ID-Artissa jul-kaistuun rekisteriin, ja tarkistaa, onko kyseistä esinettä ilmoitettu varastetuksi muualla maail-massa. Kyseessä on maailmanlaajuinen rekisteri, ja ilmainen sovellus. Olen itse ladannut kysei-sen sovelluksen Android-puhelimeeni.

Kuva 1 Kuvakaappaukset Interpolin ylläpitämästä ID-ART sovelluksesta.

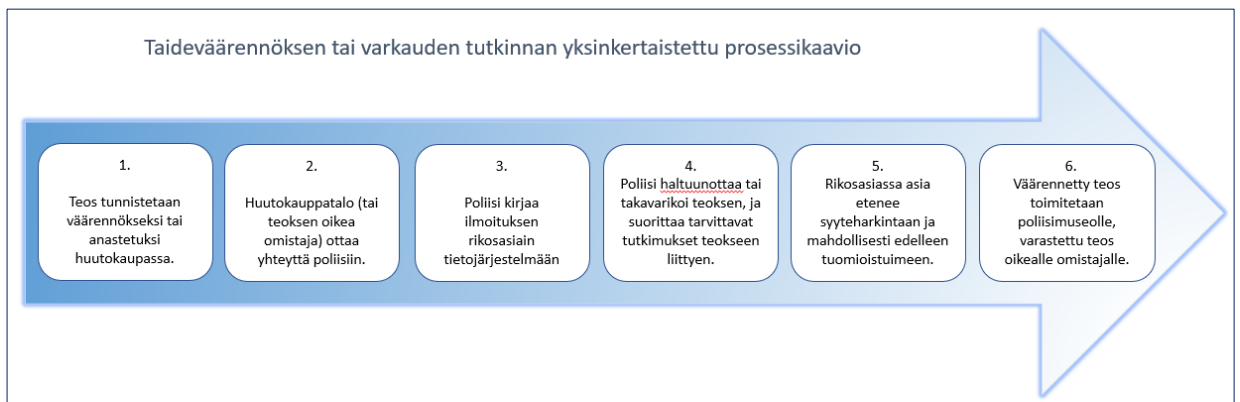
4.8 Yhteenveto

Väärennettyä tai varastettua teosta ei saa pitää hallussa, myydä tai väärennyksen toteamisen jälkeen luovuttaa takaisin sen omistajalle. Väärennys pitää luovuttaa poliisille, joka takavarikoi tai haltuun ottaa teoksen ja tekee tarvittavat toimet, riippuen siitä, onko kyseessä rikos vai

rikosoikeudellisesti vanhentunut teko. Riippumatta rikosoikeudellisesta vanhentumisesta, poliisi kirjaa ilmoituksen, ja tutkituttaa teoksen. Poliisi ei palauta teosta enää sen omistajalle, jos teoksen tarkemmissa tutkimuksissa selviää, että kyseessä on väärennös. Teos toimitetaan poliisimuseolle, luetteloidaan ja joko otetaan osaksi kokoelmia tai hävitetään.

Ohjeen liitteeksi olen laatinut prosessikaavion siitä, miten taideväärennöksen selvittäminen etenee, väärennöksen paljastumisesta poliisin suorittamaan tutkintaan ja esineen haltuun ottamiseen tai takavarikoimiseen ja siitä edelleen poliisimuseolle eli valtion haltuun.

Seuraavassa olen laatinut samasta asiasta hiukan yksinkertaisemman kuvion vaiheittain, eli yksinkertaistettuna prosessi etenee seuraavasti. 1) Taideteos tunnistetaan huutokaupassa mahdollisesti väärennetyksi tai varastetuksi. 2) Huutokauppatalo tai esineen omistaja ilmoittaa asiasta poliisille. 3) Poliisi kirjaa asiasta ilmoituksen. 4) Poliisi haltuun ottaa tai takavarikoi teoksen tai esineen. 5) Rikosasia etenee syyttäjälle syyteharkintaan ja mahdollisesti tuomioistuimen käsiteltäväksi. 6) Väärennetty teos toimitetaan poliisimuseolle, varastettu omaisuus palautetaan omistajalle (oikeusprosessin jälkeen).

Kuvio 5 Taideväärennöksen tai -varkauden tutkinnan yksinkertaistettu prosessikaavio.

5 Johtopäätökset

Tämän työn tuloksena laadin ohjeistuksen huutokauppataloille, joka sisältää tietoa taidერიkoksiin kytkeytyvästä lainsäädännöstä. Ohje on kaksi sivua pitkä, ja liitteeksi laadin ohjeistusta selkeyttävän prosessikaavion. Ohje ja kaavio ovat tämän työn liitteenä. Keskusrikospoliisin olisi mahdollista käsitykseni mukaan virallisestikin ohjeistaa yksityisiä tahoja, mutta tämän työn

tuloksena ohjeistus on toistaiseksi epävirallinen. Yhteistyöhön ei laissa ole suoraan velvoitetta, eikä yhteistyöhön voida pakottaa. Eikä sellainen kai mitään yhteistyötä olisikaan - ainakaan omasta mielestäni, mihin jonkin lain nojalla velvoitettaisiin.

Näkemykseni mukaan yksi poliisin perustehtävistä on ohjeistaa ihmisiä. Neuvontavelvollisuus on kirjattu poliisilakiinkin. Kansalaisella velvoitetta ilmoittaa rikosepäilyistä poliisille ei ole, eli ei myöskään luonnollisesti huutokauppataloilla. Yhteistyön avulla kuitenkin paitsi ennalta estettäisiin uusien rikosten syntymistä, myös suojeltaisiin kulttuuriperintöä sen väärentämiseltä. On luonnollisesti hankala tilanne, kun henkilö, joka tuo teoksen kauppaan, odottaa saavansa siitä omaisuutensa myymisellä paljon rahaa, mutta se paljastuuikin arvottomaksi väärennökseksi. Huutokauppatalojen on punnittava aina yksityisenä toimijana asiaa liiketoiminnan ja asiakaspalvelun näkökulmasta. Tämä nousi esille myös tekemissäni haastatteluissa. Samoin kuin asiakkaiden yksityisyyden suoja. Uskon kuitenkin siihen, että olisi huutokauppatalojenkin kannalta hyvä, jos taiteen ostajat eli huutokauppatalojen asiakkaat voisivat luottaa siihen, että huutokaupoista ostettu taide on aitoa ja arvokasta. Lisäksi keskeistä on mielestäni se seikka, että tulisi muistaa, että edesauttaako huutokauppatalo huolimattomasti toimimalla tai ilmoittamatta jättämisellä rikoksen syntymistä (esimerkiksi palauttamalla väärennös asiakkaalle, kertomatta, että hallussapito on rikos).

Taiderikosten torjumisessa yhteistyö on keskeisessä roolissa. Taideväärennökset tulisi saada poimittua pois markkinoilta, jotta estettäisiin uusien rikosten tekeminen. Jotta sellainen tilanne ei uusiutuisi Suomessa, jota Jouni Ranta kuvailee teoksensa Vilpitön mieli otsikossa: miten myin Suomen täyteen väärennettyä taidetta (Erola & Ranta 2017). Mikäli taidehuutokaupan selvitysten yhteydessä teos todetaan väärennetyksi, olisi se tärkeää ottaa heti pois markkinoilta ja toimittaa poliisille. Vanha käytäntö on ollut, että kerran tai useamminkin väärennökseksi todetut teokset palautetaan takaisin asiakkaalle. Samaa teosta on voitu tarjota myyntiin aitona teoksena jo useamman kerran. Samoin työ on voitu tutkituttaa kansallisgalleriassa useamman kerran (Hiltunen 2025). On aina vaarana, että joku erehtyy uudelleen luulemaan teosta aidoksi.

Yksityisten tahojen olisi myös tärkeää tietää, miten menetellä, jos saavat tietää omistavansa väärennöksen. Lisäksi tietoisuutta siitä, että taideväärennösten hallussapito on rikoksena kriminalisoitu, tulisi lisätä. Väärennösten tunnistaminen olisi tärkeää, sekä tietoisuuden lisääminen taideväärennösten ja niihin liittyvän rikollisuuden tunnistamisesta. Tähän toki on jo

osaltaan merkittävästi vaikuttanut Kimmo Nokkosen julkaisema kirja Operaatio Fake, sekä asiasta julkaistut televisio-ohjelmat ja lehtiartikkelit.

Nyt kun ohjeistus on valmis, tulen esittämään sen oman organisaationi sisällä, sekä keskustelen huutokauppatalojen kanssa ohjeesta uudelleen. Ohje perustuu täysin julkisista lähteistä saamaani ja hankkimaani aineistoon, joten ohje tulee olemaan vapaasti kaikkien saatavilla. Jatkan myös oman organisaationi (poliisin) sisällä keskustelua ja taidestikostorjunnan kehittämistyötä.

5.1 Kehittämisideat

Taidestikosten torjunnassa on tärkeää verkostoituminen ja yhteistyön tekeminen eri sidosryhmien kanssa. Taidestikokset ovat maailmanlaajuinen ilmiö, ja kulttuuriesineiden laiton kauppa on maailmanlaajuisesti usean miljardin euron bisnes. Useissa maissa on oma yksinomaan taidestikosten torjuntaan ja kulttuuriperinnön suojeluun keskittyvä tutkintayksikkö, esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa yksiköihin kuuluu satoja poliiseja. Ruotsissa on kulttuuriperinnön suojeluun ja taidestikostorjuntaan keskittyvä oma yksikkö Noassa, samoin Venäjällä, Pietarissa, on oma yksikkö, jonka tehtävänä on taidestikoksia koskeva tiedustelu (Nokkonen 2024, 18). Suomeenkin tulisi näkemykseni mukaan perustaa tällainen oma taidestikostorjuntaan keskittyvä yksikkö, jonka tutkijat koulutettaisiin tähän työhön.

Sain hiljattain puhelun myös eräältä kollegaltani Itä-Uudenmaan poliisista. Hän oli tutkinut taidestevarkautta, joka oli ilmennyt siten, että eräs henkilö oli toimittanut varastettuja tauluja myytäväksi huutokauppoihin, ja erään huutokaupan oman ansiokkaan selvityksen perusteella ilmenee, että teokset ovat varastettuja. Kollegani oli selvittänyt jutun, ja perehtynyt juttua tutkiessaan alan kirjallisuuteen, kuten Kimmo Nokkosen teokseen "Operaatio Fake", sekä käynyt tutustumassa huutokauppoihin. Hän totesi, että huutokaupat ovat toivoneet poliisilta nimettyjä yhteyshenkilöitä, keiden kanssa voisi luottamuksella keskustella, jos huutokaupassa syntyy rikosepäily. Keskustelimme taidestikostorjunnan verkoston tärkeydestä ja sen perustamisesta poliisiin. Olimme yhtä mieltä siitä, että tällainen verkosto olisi tärkeä, ja olisi hyvä nimetä poliisiin vastuuhenkilöitä näiden juttujen tutkimiseen. (Tammi 2025).

Sain mahdollisuuden keskustella lopputyöstä ja ohjeesta Huutokauppa Hagelstamin johtajan, Joachim Borgströmin kanssa ohjeen valmistuttua. Hän toi esille, että yhteistyö on tärkeää, ja että väärennökset ovat ongelma huutokauppataloille. Väärennökseen selvittäminen voi

joissakin tapauksissa olla erittäin työlästä ja hankalaa, sekä aikaa vievää. Kaikki väärennökset eivät myöskään ole selviä tapauksia. Huutokauppatalot eivät halua väärennöksiä myytäviin koelmiin, ja yhteistyö poliisin kanssa nähdään tarpeellisena. Keskustelimme myös siitä, että jos asiakas vaatii väärennöksen takaisin, hänelle voisi laatia vielä erillisen tiedonannon siitä, että hänellä on hallussaan väärennös, ja että sen hallussapito on laitonta. (Borgström 2025).

Yhteistyötä olisi tärkeää tehdä myös muiden tahojen, kuin huutokauppatalojen kanssa. Silloin tällöin väärennöksiä tulee esille myös museoiden näyttelyiden järjestämisen yhteydessä. Myös kuolinpesien selvittelyn yhteydessä saattaa paljastua, että perinnön joukossa on väärennöksiä. Tällöin olisi tärkeää, että olisi valtakunnallisesti tiedossa tahoja, joihin voisi ottaa yhteyttä, ja josta voisi saada neuvoja, miten tulisi menetellä.

5.2 Jatkokehitys

Taiderikostutkinta vaatii erityisosaamista, kuten todettua. Syyttäjä Perttu Könönen toteaa kirjassaan, että eräs tutkinnanjohtaja ilmeisesti piti häntä tyhmänä, kun esitti yhteistyöpalaverissa knoppikysymyksiä "ainoastaan siinä toivossa, että syyttäjä tuntisi olonsa vaikeaksi hänen perverssissä tietovisassaan". (Huuskonen & Könönen 2025, luku 7, Fake). Vaikka taidेरikosten tutkinta ei ole sen kummallisempaa "rakettitiedettä" kuin mikään muukaan rikosten esitutkinta, se vaatii hiukan ehkä laajempaa perehtymistä rikoksen tekovälineenä käytettävän taiteen taustoihin, taiteen tekemisen menetelmiin ja historiaan, niin rikosten selvittäminen pohjautuu kuitenkin samalla tavoin rikoslakiin, esitutkinta- ja pakkokeinolakiin, kuin muidenkin rikosten esitutkinta. Näkisin itse tärkeänä, että tähän työhön koulutettaisiin lisää henkilöitä, ja että poliisissa olisi nimetyt vastuuhenkilöt, jotka hoitavat kulttuuriomaisuuteen kohdistuvien rikosten, kuten taidेरikosten torjuntaa, taidेरikosten paljastamista, esitutkintaa ja syyteharjuntaan saattamista. Tällä hetkellä Suomessa ei ole nimettyä yksikköä, eikä taidेरikostorjunnan verkostoa.

Huutokauppa Hagelstamin johtaja Joachim Borgström toi keskustelussamme lisäksi aiheellisesti esille, että tässä lopputyössä on korostunut erityisesti väärennettyjen taulujen tunnistaminen ja markkinoilta pois ottaminen. Huutokauppataloissa tunnistetaan lisäksi sinne tuoduista esineistä väärennetyiksi esimerkiksi valaisimia, merkkikoruja ja laukkuja, jotka ovat nykyään yleisiä väärennösten kohteita. (Borgström 2025). Luonnollisesti myös nämä väärennökset ovat laittomia, ja niiden edelleen myyminen on (tietoisena siitä, että kyseessä on väärennös) rikollista. Tätä aihetta ei ole tässä työssä käsitelty, ja vaatisi asian tarkempaa

jatkoselvittelyä. Myymällä väärennettyjä esineitä, joissa ei ole signeerausta, saattaa syyllistyä petokseen tai rahanpesuun, ja väärentäjä rikkoo tekijänoikeutta ja esimerkiksi mallisuoja. Keskustelimme myös siitä, onko esimerkiksi huonekaluissa signeerausta tai leimaa, joka yksilöisi esineen "väärennysaineistoksi". Tällaisia taidერიкосasioita ei käsittäakseni ole Suomessa tutkittu, ja asia vaatisi jatkoselvittelyä.

Tätä ohjetta voisi laajentaa myös muihin yhteistyötahoihin ja laatia oman ohjeen museoille ja yksityisille taidegallerioille, sekä yksityisille taiteen omistajille ja keräilijöille. Miksei myös yksityisten tahojen ohjetta voisi soveltaa pankkeihin ja vakuutusyhtiöihin. Kuten eläköitynyt rikosylikonstaapeli, tietokirjailija Kimmo Nokkonen toteaa teoksessaan operaatio Fake, "minulla ei ole tiedossa, että yhdessäkään tutkimassamme jutussa tuomioistuin olisi katsonut, että asianomistaja olisi myötävaikuttanut rikoksen tapahtumiseen omalla hölmöydellään. Uhreina ovat olleet yksityisten ihmisten lisäksi pankit, vakuutusyhtiöt ja huutokauppakamarit, joiden kautta väärennöksiä on päätyntä museoihin asti" (Nokkonen 2024, 28).

Lähteet

Aldroubi, M., El Sawy, N., & Mahmoud, S. 2022. Stealing from history. Inside the multimillion dollar illegal trade in artefacts from the Middle East. The National news 20.5.2022. Artikkele. Viitattu 16.11.2025. <https://www.thenationalnews.com/weekend/2022/05/20/inside-the-multimillion-dollar-illegal-trade-of-artefacts-from-the-middle/>

Bukowskis Oy, 2025. Tietoa Bukowskista. Verkkosivut. Viitattu 18.11.2025. <https://www.bukowskis.com/about>

Dawson, B. 2022. Putin's forces have looted nearly 40 museums in Ukraine, plundering thousands of 'priceless' treasures, says culture minister. Business Insider 9.10.2022. Artikkele. Viitattu 16.11.2025. <https://www.businessinsider.com/ukraine-putins-forces-loot-40-museums-of-priceless-treasures-minister-2022-10?r=US&IR=T>

Erola, M & Ranta, J.2020. Mielelön vilppi: tositariinoita suuresta taidehuijauksesta. Helsinki: Tammi.

Erola, M & Ranta, J.2017. Vilpilon mieli: miten myin Suomen täyteen väärennettyä taidetta. Helsinki: Tammi.

Euroopan komissio, 2022. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, Neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle: EU:n toimintasuunnitelma kulttuuriesineiden laittoman kaupan torjumiseksi. COM(2022) 800. Bryssel: Euroopan Komissio. Viitattu 26.11.2025. [EUR-Lex - 52022DC0800 - EN - EUR-Lex](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022DC0800)

Esitutkintalaki 805/2011.

Fredman, M., Helminen, K., Kanerva, J., Tolvanen, M. & Viitanen, M. 2025. Esitutkinta ja Pakkokeinot. Helsinki: Alma Media Finland Oy.

Frilander, A. 2017. Helsingin Sanomat. Väärennöskauppiaa syyttää Bukowskia ja Hagelstamia väärennetyn taiteen levittämisestä - myydäänkö huutokaupoissa mitä sattuu? Viitattu 18.11.2025. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005041192.html>

Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tolvanen, M., Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2018. Keskeiset rikokset. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Haanpää, R., Kivilaakso, A., & Tuomi-Nikula, O. 2013. Mitä on kulttuuriperintö? Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.

Hagan, M. 2025. Law By Design. Viitattu 18.11.2025. <https://lawbydesign.co/legal-design>.

Helminen, K., Kuusimäki, M. & Rantaeskola, S. 2012. Poliisilaki. Helsinki: Talentum.

Helsingin hovioikeus 2021. 26.2.2021 annettu tuomio 21/107983.

Helsingin Käräjäoikeus 2018. 31.10.2018 annettu tuomio 18/146888.

Huuskonen, J. & Könönen, P. 2025. Syyttäjä. E-kirja. Bookbeat: Johnny Kniga.

Huutokauppa Hagelstam, 2025. Tervetuloa Hagelstamille! Verkkosivut. Viitattu 18.11.2025.

<https://www.hagelstam.fi/yritys>

Itä-Suomen hovioikeus 2016. 29.12.2016 annettu tuomio 16/153983.

Laitinen-Laiho, P. 2007. Röyhkeästi ryöstettyä taidetta. Jyväskylä: Gaudeamus.

Laitinen-Laiho, P. 2004. Taideväärengökset. Porvoo: WSOY.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017.

Linna, J. 2019. Legal Design - Mission Impossible? Teoksessa Linna, J., Aalto, S. & Niinikoski, S. (Toim.) Muotoilemme oikeutta - Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun ensimmäinen. Laurea. E-kirja. Viitattu 16.11.2025. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-541-2>.

Moses, N. 2020. Fakes, forgeries and frauds. London: Rowman & Littlefield.

Nieminen, K & Lähteenmäki, N. 2021. Empiirinen oikeustutkimus. Helsinki: Gaudeamus.

Nokkonen, K. 2024. Operaatio Fake: suomalaisten taiderekollisten jäljillä. Jyväskylä: Docendo.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Kulttuuriperintö voimavarana kestäväälle tulevaisuudelle ja hyvälle elämälle Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi 2022–2030. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2022. Viitattu 16.11.2025. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-795-6>

Pakkokeinolaki 806/2011.

Peterzens, T. 2018. Kulttuuriesineen suoja: Laittoman kulttuuriesineen palauttaminen kansainvälisenä ongelmana. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Viitattu 16.11.2025. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/6118f5bf-5c12-42a9-a628-0b97cb3dbc90/content>

Pirkanmaan Käräjäoikeus 2018 a. 11.7.2018 annettu tuomio 18/129669.

Pirkanmaan Käräjäoikeus 2018 b. 11.7.2018 annettu tuomio18/129674.

Poliisi 2025. Tee rikosilmoitus. Poliisin verkkosivut. Viitattu 22.11.2025. www.poliisi.fi/tee-rikosilmoitus

Rikoslaki 39/1889.

Soegaard, M. 2025. The Basics of User Experience Deign. Interaction Design Foundation. Verkkojulkaisu. Viitattu 20.11.2025. <https://www.interaction-design.org>

Stockholms auktionsverk, 2025. Tietoa meistä. Verkkosivut. Viitattu 18.11.2025. <https://www.auktionsverket.com/about-us-2/>

Suomen perustuslaki 731/1999.

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum Media Oy. E-kirja. Viitattu 16.11.2025. <https://www.ellibslibrary.com/laurea/978-952-14-1688-0>

Vaasan hovioikeus 2018. 23.5.208 annettu tuomio 18/121675.

Julkaisemattomat lähteet

Haavisto, L. 2025. Henkilökohtainen haastattelu.

Hagelstam, J. 2025. Henkilökohtainen haastattelu.

Hiltunen, K. 2025. Henkilökohtainen haastattelu.

Nokkonen, K. 2025. Henkilökohtainen haastattelu.

Tammi, I. 2025. Henkilökohtainen haastattelu.

Kuviot

Kuvio 1 Mukailleen The National – lehden artikkelia, kulttuuriperintöesineiden takavarikot ja taiteen ja antiikkiseineiden kaupan arvo.	13
Kuvio 2 Mukailleen teoksesta ”The Basics of User Experience Design” (Soegaard 2025, 10).....	17
Kuvio 3 Aikajana projektin etenemisestä.....	30
Kuvio 4 Sidosryhmäkartta	31
Kuvio 5 Taidevääreännöksen tai varkauden tutkinnan yksinkertaistettu prosessikaavio.	36

Kuvat

Kuva 1 Kuvakaappaukset Interpolin ylläpitämästä ID-ART sovelluksesta.....	35
---	----

Liitteet

Liite 1: Ohjeita ja suosituksia huutokaupoille taideväärennös- ja varkaustapauksissa	46
Liite 2: Prosessikaavio taideväärennöstapauksesta.....	48

Liite 1: Ohjeita ja suosituksia huutokaupoille taideväärennös- ja varkaustapauksissa

Taustaa

On ollut pitkään käytäntönä, että teoksen väärennysepäilyn synnyttyä asiakkaalle palautetaan kuitenkin takaisin väärennökseksi paljastunut teos. Ohjeistuksen tarkoituksena on ohjata huutokauppoja toimimaan siten, että viime vuosien aikana muuttunut oikeuskäytäntö huomioidaan, kun epäiltyjä väärennöstapauksia tulee ilmi. Tarkoituksena on, että kukaan ei myöskään tietämättään ja vanhaan oikeuskäytäntöön nojautuen syyllistyisi lainvastaiseen toimintaan ja joutuisi esitutkinnan kohteeksi.

2. Väärennetty tai varastettu teos

Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen mukaan väärennetyn signeerauksen omaava taide-teos on väärennysaineistoa. Vallitsevan oikeuskäytännön mukaan Ilman asianmukaisia kopiointimerkintöjä tehty kopio on rikosoikeudellisesti arvioitava väärennökseksi.

Oikeuskäytännössä on varsin yhteneväisesti katsottu, että taideväärennösten riski on arvotaitteen kaupassa korkea ja yleisesti tiedossa oleva olosuhde. Mikäli taidekaupan toimija tästä yleisesti tiedossa olevasta riskistä huolimatta laiminlyö myytävän teoksen omistushistorian selvittämisen ja muut teoksen aitouden tarkistamiseen liittyvät tarkistukset ja tutkimukset hän tietoisesti ottaa sen riskin, että myytävä teos on varsin todennäköisesti väärennetty. Tällöin on mahdollista, että menettely täyttää myös tahallisen rikoksen tunnusmerkistön.

Teoksen alkuperää ja omistushistoriaa selvitettäessä tulisi myös tarkistaa huolellisemmin teoksen alkuperä ja arvioida omistushistorian paikkansapitävyyttä. On tullut ilmi tapauksia, jolloin huutokauppaan myytäväksi tuotu teos on paljastunut myöhemmin poliisin tai muun tahon tekemien selvitysten jälkeen varastetuksi. Tällöin on riskinä, että varastetun teoksen edelleen myyvä syyllistyy rahanpesuun tai tuottamukselliseen rahanpesuun.

3. Ammatimaisten taiteen myyjien selonottovelvollisuus

Oikeuskäytännössä on taulujen myyjinä toimineilla henkilöillä katsottu olleen selonottovelvollisuus myytävien teosten aitoudesta ja vastaavasti velvollisuus selvittää ostajille niitä olosuhteita, joissa he ovat taulut saaneet omistukseensa tai myyntiinsä, ja siitä mitä toimia ammattimainen myyjä on taulun aitouden selvittämiseksi tehnyt.

Väärennetyissä taideteoksissa on kyse esineistä, jotka ovat erityisen soveliaita rikolliseen käyttöön ja ovat rikoslain 10 luvun 5 §:n 2 mom. mukaisia esineitä, joiden tuomitseminen on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi.

4. Toimintaohjeet

Väärennösepäilyn synnyttyä tulisi olla yhteydessä poliisiin, joka kirjaa kyseisestä tapauksesta ilmoituksen poliisin tietojärjestelmään ja ottaa teoksen haltuun joko haltuunotto päätöksellä tai takavarikoimalla teoksen.

Väärennetyksi tai varastetuksi epäillyt teokset tulee luovuttaa poliisille, joka takavarikoi teoksen riippumatta teoksen arvosta. Poliisin tutkintatoimet edellyttävät selvityksen teoksen hankintahistoriasta, hankinta-arvosta ja väärennöksen tekohetkestä. Kyseessä voi olla vanhentunut rikos, eli vanha väärennös ja vanha kauppa, tai uudempi väärennös tai hiljattain tehty hankinta. Poliisi kirjaa tapahtuneen perusteella tutkintailmoituksen ja aloittaa tarvittavat tutkintatoimet, sekä tekee tarvittavat selvitykset.

5. Rahanpesusta

Rahanpesulain mukaan liike- ja ammattitoimintana tavaroita myyviä tai välittäviä ja taide-esineitä myyviä koskee erityinen ilmoitusvelvollisuus rahanpesun selvittelykeskukselle maksuista, jotka ylittävät 10 000 euroa.

6. Yhteenveto

Myymällä tietoisesti väärennetyn teoksen eteenpäin voi syyllistyä petokseen ja väärennykseen tai rahanpesuun. Väärennetyn taideteoksen luovuttaminen poliisille on tärkeää myös rikosten ennaltaehkäisemiseksi sekä kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Väärennetyt teokset tuomitaan vallitsevan oikeuskäytännön mukaan menetetyksi valtiolle.

Mikäli väärennetty teos kuitenkin luovutetaan asiakkaalle, on suositeltavaa ilmoittaa asiakkaalle, että kyseessä on väärennös, jonka hallussapito on rikos. Myymällä tai luovuttamalla teoksen edelleen syyllistyy rikoslain ja vallitsevan oikeuskäytännön mukaan rikokseen.

Jakelu Taidehuutokaupat

Liite 2: Prosessikaavio taideväärennöstapauksesta

